

**VIETOS VEIKLOS
GRUPIŲ
BANDOMŲJŲ
STRATEGIJŲ
ĮGYVENDINIMO
GEROSIOS PATIRTIES
PAVYZDŽIAI**

**VIETOS VEIKLOS GRUPIŲ
BANDOMŲJŲ
STRATEGIJŲ
ĮGYVENDINIMO GEROSIOS
PATIRTIES PAVYZDŽIAI**

LEADER

2 dalis

1.	Šalčininkų rajono VVG	4
1.1.	Pramogų ir laisvalaikio zonos sukūrimas	10
1.2.	Patogios ir sveikos gyvenamosios aplinkos kūrimas	13
1.3.	Poškonių bendruomenės narių „ekologinio sąžiningumo“ didinimas, tvarkant Poškonių rekreacinę zoną	16
1.4.	Vandens turizmo plėtra Šalčininkų rajone	19
2.	Šiaurės Vakarų Lietuvos VVG	21
2.1.	Viekšnių miesto pirties remontas	27
2.2.	Nors gyvenam kaime, bet sportuojam faine	30
2.3.	Tautodailininko sodybos erdvinio įvaizdžio formavimas	33
2.4.	Po savo stogu	37
3.	Švenčionių rajono VVG „Švenčionių partnerystė“	41
3.1.	Poilsis Lygumuose	48
3.2.	Vandentiekis Reškutėnų bendruomenės centro namams	51
3.3.	Verslas, kuriantis grožį	54
3.4.	Dvasingumo ir bendruomeniškumo versmė	57
4.	VVG „Pajūrio iniciatyvos“	61
4.1.	Aplinkos tvarkymas – socialinė kaita visuomenėje	68
4.2.	Bendruomenės susibūrimo vietos lauke įrengimas	71
4.3.	Ekoturizmas Didžiojo Palūkščio kaime	74
4.4.	Medingėnų moterų galių ir įgūdžių stiprinimas	78
5.	Visuomeninė organizacija „Ukmergės rajono vvg“	81
5.1.	Susitikimo vieta – autobusų stotelė	88
5.2.	Visi mes – gamtos vaikai	91
5.3.	Lyduokių kaimo bendruomenės būstinės įrengimas	94
5.4.	Kaimo verslininkai – ūkininkai Šešuolių seniūnijoje siekia gyventi geriau	96

ŠALČININKŲ RAJONO VVG

LEADER

ŠALČININKŲ RAJONO VIETOS VEIKLOS GRUPĖS KAIMO PLĖTROS STRATEGIJA GYVENIMO KOKYBĖS KAIMO VIETOVĖSE GERINIMAS

Renata Banel,
projekto ekspertė

VVG pirmininkas: *Josif Rybak*

Strategijos administratorė: *Liana Rybak*

Kontaktai: *mob.tel.: 8 – 380 – 30156*

El.paštas: *vvg@salcininkai.lt*

Šalčininkiečiai jau turėjo sukaupę bendruomeninio darbo patirtį įgyvendindami Jungtinės Karalystės Baltijos šalių partnerystės programos projektus. Būtent tada ir susiformavo būsimos vietos veiklos grupės pagrindas, – apie Šalčininkų rajono vietos veiklos grupės susikūrimą pasakoja šios grupės projektų vertintoja Renata Banel. – Vykdam ankstesnius projektus įgyta patirtis buvo naudinga rengiant bandomąją strategiją. Dauguma vietos veiklos grupės narių jau žinojo, kaip organizuoti apklausas, kaip susitikimuose su gyventojais išsiaiškinti jų lūkesčius bei vietovės galimybes. Strategiją pradėjome rengti nuo rajono žmonių lūkesčių ir poreikių aiškinimosi. Tuo tikslu visame rajone organizavome susitikimus su gyventojais, rengėme ir platinome anketas. Į šį darbą aktyviai įsijungė seniūnai. Apie rengiamą bandomąją strategiją rajono gyventojai, ypač kaimo bendruomenės, buvo

informuojamos per rajono laikraščius, savivaldybės interneto svetainę. Pats svarbiausias ir dažniausias rajono gyventojų siūlymas – pagerinti infrastruktūrą: kelius, vandens tiekimą ir nuotekų valymą. Daugelyje gyvenviečių žmonės siūlė įrengti vaikų žaidimų aikšteles. Kaimo bendruomenės prašė patalpų, reikalingų jų susibūrimams. Nemažai žmonių pageidavo kursų, kuriuose jie galėtų pasimokyti kompiuterinio raštingumo. Kadangi rajonas nėra palankus žemdirbystei, o gražus kraštovaizdis tinkamas turizmo plėtrai, gana daug gyventojų pageidavo mokymų, kuriuose jie įgytų žinių, reikalingų verslui vystyti. Rengiant strategiją buvo atsižvelgta ir į jaunosios kartos nuomonę. Moksleiviai rašė rašinį, kodėl jie nenorėtų išvažiuoti iš Šalčininkų rajono. Viena dažniausiai nurodytų priežasčių, dėl kurios jie nenorėtų palikti rajono, yra graži gamta. Dėl to daugelis vaikų savo ateitį sieja su gimtosiomis vietomis, planuodami čia plėtoti verslą.“

Pasak R.Banel, rajono vietos veiklos grupei rengiant strategiją sunkiausia buvo apsispręsti, kokią iš pateiktų strategijos temų jiems pasirinkti, nes kiek žmonių, tiek ir nuomonių. „Nusprendėme rengti strategiją tema „Gyvenimo kokybės gerinimas kaimo vietovėse“, nes ji leidžia imtis labai plataus veiklos baro“, – apie vietos veiklos grupės ieškojimus pasakoja Renata Banel.

Rengiant strategiją vietos veiklos grupė naudojo konsultantų paslaugomis.

Strategijos prioritetai:

- Kaimo gyventojų pasitikėjimo savimi ugdymas, didinant jų socialinį ekonominį aktyvumą
- Patogios ir sveikos gyvenamosios aplinkos kūrimas

Kai buvo paskelbta informacija, kad Šalčininkų rajono VVG parengta bandomoji strategija bus finansuojama, prasidėjo naujas veiklos etapas – reikėjo paskatinti žmones rengti ir teikti projektus. Vietos veiklos grupė, siekdama praplėsti projektų įvairovę, numatė per dešimt paraiškų temų ir kiekvienai jų maksimalias sumas. Pavyzdžiui, rengiantys projektus tema „Kaimo gyventojų bendra veikla gerinant socialinę kultūrinę aplinką“ ir „Jaunimo aktyvinimas, savanoriškos veiklos rėmimas“ galėjo gauti iki 10 tūkst. litų paramą, „Kaimo žmonių interesus atstovaujančių organizacijų kūrimas, parama jų iniciatyvoms“ – iki 5 tūkst., „Kaimo gyventojų verslo įgūdžių gerinimas“ ir „Moterų verslumą ir konkurencingumą darbo rinkoje gerinantys veiksniai“ – iki 20 tūkst., „Informacijos sklaida apie Šalčininkų kraštą, jo vietas“ – iki 6 tūkst., „Paslaugų kaimo plėtra“ – iki 15 tūkst. litų. Didžiausia paramos suma – 20 tūkst. Lt, mažiausia – 5 tūkst. Lt.

„Šalčininkų rajono vietos veiklos grupė skelbė du paraiškų teikimo etapus. Per pirmąjį kvietimą buvo pateiktos 9 paraiškos. Tikėjomės, kad sulauksime daugiau pareiškėjų, bet žmonės buvo labai atsargūs. Nepaisant visų konsultacijų ir pokalbių, dalis žmonių vis netikėjo, kad galima gauti pinigų kaimo problemoms spręsti. Iš pateiktų paraiškų atmetėme tik vieną, nes ji neatitiko

Šalčininkų rajono VVG posėdis

strategijos prioritetų. Tarp finansuojamų buvo du verslo projektai. Viena kaimo verslininkė, gavusi 17 tūkst. litų paramą, įsisteigė baidarių nuomos punktą. Kitas verslininkas, besiverčiantis metalo apdirbimu, už gautą 19 784 litų paramą nusipirko įmonei reikalingos įrangos bei medžiagų ir įkūrė papildomą darbo vietą. Šalčininkėlių bendruomenės centras, gavęs 9 tūkst. litų paramą, surengė tarptautinę vasaros šventę, į kurią atvyko svečiai iš Lenkijos ir Baltarusijos. Rūdninkų kaimo bendruomenė įgyvendino net tris projektus. Juos įgyvendindami rūdninkiečiai nusipirko sporto inventoriaus ir pagal panaudą iš rajono savivaldybės gavę patalpas įsteigė sporto klubą, nusipirko aparatūrą, susiremontavo bendruomenės centrą. Butrimonių kaimo bendruomenė išleido knygutę apie Butrimonis. Knygelei medžiagą rinko ir kaimo jaunimas, ir vyresnio amžiaus žmonės. Knygelę rengiantys bendruomenės nariai bendravo su gyventojais, iš jų lūpų po kruopelę rinko kaimo istoriją, fotografavo, o paskui patys parašė tekstą, patys leidinį ir sumaketavo. Matosi, kad leidinį parengė mėgėjai, bet tai nublinksta prieš sustiprėjusį kaimo žmonių bendruomeniškumą.

Nevainionių kaimo bendruomenė ėmėsi projekto, kurio tikslas – paskatinti kaimo žmones auginti šamus. Jie lankėsi panašia veikla besiverčiančiose įmonėse, kaupė informaciją, organizavo mokymus.“

Per antrąjį kvietimą Šalčininkų rajono vietos veiklos grupė gavo 40 paraiškų. Tokį jų gausumą, pasak R.Banel, nulėmė tai, kad buvo leista finansuoti ir savivaldybės biudžetinių organizacijų, ir mokyklų projektus. „Labai daug mokyklų ir darželių, įgyvendino aplinkos tvarkymo projektus, nors ir be jų žmonės tvarko aplinką. Iš įdomesnių projektų buvo jaunimo paraiška leidinio leidybai bei

interneto svetainės, kurioje būtų pristatomi visi rajone vykstantys renginiai, sukūrimui. Baltosios Vokės seniūnija susitvarkė gatvių pavadinimus ir namų numeraciją. Šalčininkų rajono policijos komisariatas, gavęs 8 tūkst. litų paramą, įrengė pagalbos liniją,– antrojo kvietimo projektus pristato R.Banel. – Kadangi parama pareiškėjus pasiekė įgyvendinus projektą, jei pareiškėjas pageidavo, lėšas skolino savivaldybė.“

Iš viso Šalčininkų rajono VVG įgyvendindama bandomąją strategiją finansavo 34 vietas projektus. „Projektai paskatino kaimo bendruomenes aktyviau bendradarbiauti su savivaldybe ir seniūnijomis. Bendruomenės pajuto, kad jos yra skatinamos tiek pinigais, tiek suteikiant patalpas jų centrams steigti,– bandomosios strategijos naudą apibūdina Renata Banel ir priduria. – Tačiau VVG veiklai neigiamai atsiliepė labai dažnas strategijų vykdymo taisyklių keitimas. Žinoma, žmonės supranta, kad tai naujas dalykas ir reikia laiko, kol viskas nusistovės. Mūsų pačių klaida, kad ėmėmės per daug smulkių projektų.“

Summary

The Šalčininkai district Local Action Group (LAG) implemented a pilot strategy “Rural Development Strategy of the Šalčininkai District Local Action Group: Improvement of Life Quality in Rural Localities.” The LAG started the preparation of the project from the clarification of the expectations and needs of the district residents. With this aim in view, meetings and talks with the residents were conducted; questionnaires were prepared and distributed. The elders took an active part in this work. The district population, especially rural communities, was informed of the pilot strategy under preparation through district newspapers and the municipal website. The most important and frequent proposal of the district population is to improve the infrastructure: roads, water supply and wastewater management. In most settlements, people proposed to build children’s playgrounds. Rural communities requested premises for their gatherings. According to R.Banel, it was most difficult for the district local action group in preparing the strategy to make a choice from the proposed strategy themes. “We decided to prepare a strategy on the topic “Improvement of Life Quality in Rural Localities”, since it allows one to undertake a very broad sector of action,” Renata Banel, an assessor of the Šalčininkai district LAG projects, shares her experience.

The Šalčininkai district Local Action Group announced two stages of bidding. In Stage I, nine applications were submitted. During the second call, the ŠDLAG received 40 applications. Such their abundance, according to R.Banel, was predetermined by the fact that it was allowed to finance both the projects of municipal budget organizations and school projects. In total, the Šalčininkai district LAG whilst implementing a pilot strategy financed 34 local projects. “The projects stimulated the rural communities to cooperate more actively with the municipality and elderships.” The communities perceived that they are stimulated both by money and by providing premises for setting up their centres,” says R.Banel.

Projekto pavadinimas:

PRAMOGŲ IR LAISVALAIKIO ZONOS SUKŪRIMAS

Anna Ornovska

*Projekto vykdytojas: Šalčininkų
specialioji mokykla*

Projekto vadovė: Anna Ornovska

Paramos suma: 10 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 380 – 51743

„Šalčininkų specialiojoje mokykloje mokosi 30 vaikų iš visos Vilniaus apskrities. Jie pas mus ne tik mokosi, bet ir gyvena, todėl labai svarbu sudaryti tinkamas sąlygas jų laisvalaikiui, nes tai papildomas ugdymas ir auklėjimas. Juk visi mūsų vaikai auga probleminėse šeimose, o mūsų pareiga parodyti, kad pasaulyje egzistuoja ne vien blogis, kad aplink mus yra labai daug gėrio ir grožio. Mes stengiamės sukurti vaikui tokią aplinką, kurioje jam būtų saugu ir patogiu. Vaikui reikalingos ir sūpynės, ir žaidimų aikštelės, – apie tai, kas paskatino rengti projektą, pasakoja mokyklos direktorė ir projekto vadovė Anna Ornovska, pastebėdama, kad mokykla, kiek įmanydama, stengiasi rengti ir teikti projektus įvairiems fondams. – Kadangi mes neturėjome jokios žaidimų aikštelės, nusprendėme ją įsirengti pasinaudojant Šalčininkų rajono VVG parama. Nors turime nemažą projektų rengimo ir įgyvendinimo patirtį, bet rengdami paraišką prašėme vietos veiklos grupės darbuotojų pagalbos. Atvirai pasakius, su

tokiu dokumentacijos kiekiu ir formalizmu susidūrėme pirmą kartą. Kitų fondų finansuojamus projektus buvo paprasčiau ir rengti, ir administruoti, ir už juos atsiskaityti. Tačiau VVG finansuojamo projekto sudėtingumas turi ir teigiamų dalykų. Visa tai įveikęs įgyji naujos patirties. Dar vienas sunkumas buvo tas, kad nuo paraiškos pateikimo iki projekto įgyvendinimo praėjo beveik metai. Per tą laiką pasikeitė kainos, kai kurie tiekėjai, su kuriais buvome susiderėję, dingo iš rinkos. Reikėjo iš naujo ieškoti, skambinti, derėtis. Jei būtume galėję įgyvendinti projektą metais anksčiau, būtume kur kas daugiau už tuos pinigus įrenginių pastatę.“

Projektui įgyvendinti Šalčininkų specialiajai mokyklai VVG skyrė 10 tūkst. litų. „Tačiau, jei mokykla nebūtų turėjusi pinigų, būtų tekę ieškoti globėjų ar rėmėjų. Dabar viską padarėme už mokyklos pinigus, o kai atsiskaitėme už projektą, mums juos sugražino. Žinoma, jei ne ši parama, mokykla nebūtų galėjusi skirti lėšų

Įgyvendinant projektą mokyklos teritorijoje įrengta laisvalaikio ir pramogų aikštelė

poilsio zonai įrengti“, – sako mokyklos direktorė, pasidžiaugdama mokyklos teritorijoje atsiradusiomis sūpynėmis, pavėsinėmis ir kitais mediniais įrenginiais, skirtais šios mokyklos moksleiviams.

Nauja pavėsinė

Summary

The Šalčininkai special school implemented the project “Creation of the Entertainment and Leisure Zone”, for which the Šalčininkai district LAG allocated LTL 10,000. The school from those funds built the leisure ground for its inmates where it placed the arbour, the swing and other wooden facilities. “Even though when preparing and administering the project and making settlement for it we have faced very serious formalism problems and acquired new experience and skills,” thus project manager Anna Ornovska spoke of the project.

Projekto pavadinimas:

PATOGIOS IR SVEIKOS GYVENAMOSIOS APLINKOS KŪRIMAS

Andžej Kolosovski

***Projekto vykdytojas:** Šalčininkų rajono Baumiliškių pagrindinė mokykla*

***Projekto vadovas:** Andžej Kolosovski*

***Paramos suma:** 8 000 Lt*

***Kontaktai:** mob.tel.: 8 – 380 – 34149*

Su projekto „Patogios ir sveikos gyvenamosios aplinkos kūrimas“ vadovu Andžej Kolosovki susitikome rajono laikraščio redakcijoje. „Dirbu kūno kultūros mokytoju Baumiliškių pagrindinėje mokykloje, – paaiškina Andžej ir priduria. – Apie LEADER+ priemonę sužinojau kur kas anksčiau. Žinojau, kad rengiama bandomoji strategija, kad jai įgyvendinti skirtos lėšos, tačiau iš pradžių mokykloms lyg ir nebuvo leista dalyvauti šioje programoje. Ne sykį pamąstydavau, kad būtų gerai, jei pavyktų iš kokio fondo gauti lėšų ir prie mokyklos įrengti krepšinio aikštelę. Ji labai reikalinga tiek mokiniams, tiek ir kaimo jaunimui. Vaikai labai nori žaisti krepšinį.“

Apie galimybę mokykloms teikti paraiškas paramai gauti, kaip teigia pats Andžej Kolosovski, jis sužinojo iš Šalčininkų rajono vietos veiklos grupės narių. Be to, apie pasikeitimus buvo informuojama ir per vietos žiniasklaidą. „Kadangi didelę darbo

laiko dalį praleidžiu Šalčininkuose, ėmiausi iniciatyvos rengti paraišką. Žinoma, man talkino mokyklos pedagogai. Tai buvo mano pirmasis projektas, todėl viskas labai sunkiai sekėsi. Ypač sunku buvo užpildyti paraišką. Gerai, kad šalia VVG darbuotojos kabinetas. Kai tik kas neaišku, einu pas ją patarimo klausti", – nauja patirtimi dalijasi Andžej.

Baumiliškių pagrindinės mokyklos projekto vertė 8,9 tūkst. litų. ŠRVVG skyrė 8 tūkst. litų. „Projektui įgyvendinti reikalingą sumą mums paskolino Šalčininkų rajono savivaldybė. Savivaldybė skyrė ir 10 proc. kofinansavimą. Viešieji pirkimai didesnių sunkumų nesudarė. Pardavėjus rinkomės pagal pasiūlytos prekės mažiausią kainą. Iš projektui skirtų lėšų pastatėme du krepšinio stovus, nusipirkome krepšinio kamuolių, gimnastikos sienelę, paklotą.

Baumiliškių jaunimas turi kur žaisti krepšinį

Vaikams reikalinga sporto įranga. Įsivaizduojate, dar nebuvome pastatę antro stovo, o jau vaikai žaidė krepšinį, – pasidžiaugia A.Kolosovski, o tęsdamas pokalbį priduria. – Projektą turėjome įgyvendinti per du mėnesius, tačiau kiek suvėlavome, nes nemažai laiko teko atiduoti popierizmui ir ataskaitoms. Tačiau, nepaisant visų sunkumų, projektas buvo puiki projektinės veiklos mokykla, suteikianti pasitikėjimo ir skatinanti žmonių iniciatyvumą. Bandomosios strategijos įgyvendinimas sustiprino partnerystę tarp bendruomenių, rajono savivaldybės ir seniūnijų. Jei nebūtų partnerystės, nebūtų galimybių dirbti.“

Summary

The Baumiliškės basic school in the Šalčininkai district, while implementing the Project “Creation of Comfortable and Sound Residential Environment”, which was allocated LTL 8,000 by the Šalčininkai district LAG, equipped a basketball playground. Two basketball stands were erected; balls for basketball, a gym wall, and flooring were bought. “Money for the implementation of the projects was borrowed to us by the Šalčininkai district municipality. The municipality also granted a 10-percent co-funding,” says project leader Andžej Kolosovski. “The project was a good school, instilling confidence.”

Projekto pavadinimas:

POŠKONIŲ BENDRUOMENĖS NARIŲ „EKOLOGINIO SĄŽININGUMO“ DIDINIMAS, TVARKANT POŠKONIŲ REKREACINĘ ZONĄ

Ivanas Kuprijanas

Projekto vykdytojas: Dieveniškų istorinio regioninio parko direkcija

Projekto vadovas: Ivanas Kuprijanas

Paramos suma: 10 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 614 – 00859

Dieveniškų istorinio regioninio parko darbuotojas Ivanas Kuprijanas yra ir Poškonių bendruomenės pirmininkas. „Žmonės nori, kad vietovė, kurioje jie gyvena, būtų gražiau ir jaukiau sutvarkyta, kad būtų kur patiems ir svečiams pailsėti. Tuo įsitikinome ir prieš teikdami paraišką Šalčininkų rajono vietos veiklos grupei surengę Poškonių gyventojų apklausą. Dauguma apklaustųjų siūlė sutvarkyti rekreacinę zoną prie Poškonių tvenkinio. Atsižvelgdami į gyventojų pageidavimus parengėme projektą „Poškonių bendruomenės narių „ekologinio sąžiningumo“ didinimas, tvarkant Poškonių rekreacinę zoną“. Kadangi regioninis parkas esame tos pačios bendruomenės dalis, paraišką teikė Dieveniškų istorinio regioninio parko direkcija. Projekto pagrindinis tikslas – kurti turizmo vystymąsi skatinančią infrastruktūrą“, – patirtimi dalijasi bendruomenės pirmininkas I.Kuprijanas.

Projekto vertė 15 tūkst. litų. Šalčininkų rajono VVG projektui įgyvendinti skyrė 10 tūkst. litų. 5 tūkst. litų projektą parėmė parko direkcija.

Įgyvendinant projektą suremontuota prieplauka, pakeisti lauko baldai, nupirkti du vandens dviračiai ir valtys, įrengtas informacinis stendas, sutvarkyti keturi hektarai tvenkinio pakrantės.

„Iš projekto pirkome tik medžiagas bei reikalingas priemones, o visi darbai padaryti per talkas, nes projekte visiškai nebuvo numatyta samdomo darbo. Mums aktyviai talkino moksleiviai. Ir suaugusieji prisidėjo, nes žmonės gerai supranta, kad gamtą reikia saugoti. Žinias apie atliekas, kurios dar neretai pakliūna į aplinką, Poškonių gyventojai pagilino projektą vykdant surengtuose seminaruose, – pasakoja bendruomenės pirmininkas. – Mūsų vykdomame projekte dalyvavo 17 žmonių.“

I.Kuprijano teigimu, projekto nauda akivaizdi. Pirmiausia, įgyvendindami projektą kaimo žmonės labiau susigyveno, nes niekas kitas taip nestiprina bendruomeniškumo, kaip bendras

Rekreacinė zona prie Poškonių tvenkinio

darbas. Kita akivaizdi nauda – rekreacinė zona pasipildė nauju inventoriumi. Per vasarą paplaukioti vandens dviračiais ar valtimi prie Poškonių tvenkinio atvykdavo ne tik vietiniai gyventojai, bet ir ramaus poilsio gamtos prieglobstyje ieškantys svečiai iš tolimesnių regionų. „Manau, LEADER+ kaimui buvo labai naudinga priemonė, nes ji stiprina žmogiškuosius išteklius, kurių kaime labai trūksta. Tai priemonė, per kurią atkeliauja pinigai kaimo visuomeniniams poreikiams tenkinti. Tačiau mūsų žmonės labai kuklūs. Neretai jiems trūksta iniciatyvos, o kai susiduria su didžiuliais reikalavimais, kokie yra įgyvendinant LEADER priemonės finansuojamus projektus, atsiranda ir atsargumas: geriau jau nieko nedaryti. Suprantama, finansinė drausmė turi būti, tačiau, kai projektų vertė tokia nedidelė, gal reikėtų surasti paprastesnę ir paraiškos rengimo, ir projekto administravimo, ir atsiskaitymo formą. Norint daugiau žmonių įjungti į kaimo plėtrą, reikia juos aktyvinti. Ir tai reikia daryti per švietimą. Galbūt vertėtų sudaryti jiems sąlygas pamatyti, kaip kaimo socialinės, kultūrinės ir ekonominės problemos sprendžiamos kitose šalyse.“

Summary

The Administration of the Dieveniškės Historical Regional Park of the Šalčininkai district together with the Poškonys community implemented the project “Increase of “Ecological Honesty” of the Community Members by Putting to Order the Poškonys Recreational Zone”. The Šalčininkai district LAG for the implementation of that project allocated LTL 10,000; the park administration granted LTL 5,000. As the questionnaire, organized for the residents before the filing of the application, showed, the major part of the population supported the idea of putting to order the recreation zone at the Poškonys pond. When implementing the project, the pier was repaired, outdoor furniture was replaced, two water bicycles and a boat were bought, an information stand was installed, and four hectares of the pond bank was put to order.

Projekto pavadinimas:

VANDENS TURIZMO PLĖTRA ŠALČININKŲ RAJONE

Olga Minakovska

Projekto vykdytojas: *Olgos Minakovskos individuali įmonė*

Projekto vadovė: *Olga Minakovska*

Paramos suma: *15 000 Lt*

Kontaktai: *mob.tel.: 8 – 600 – 46911*

El.paštas: *daniel@rudninkai.lt*

Tai vienas iš keturių Šalčininkų rajone vykdytų verslo projektų. „Rajonas labai palankus vandens turizmo plėtrai. Jame gausu upių, ežerų. Visai netoli namų teka baidarininkų pamėgtas Merkys, – pasakoja verslininkė Olga Minakovska. – Nemažai žinojome apie LEADER+ ir bandomąją strategiją, nes rajono vietos veiklos grupė rengė ne vieną susitikimą, apie tai rašė vietos laikraščiai. Kadangi strategijoje buvo numatytas verslo plėtros skatinimas, pamanėme, kad reikėtų pasinaudoti galimybe. Parengti projektą nebuvo sunku, nes jau turėjome šio darbo patirtį. Projekto vertė – per 30 tūkst. litų. VVG prašėme skirti 17 tūkst., o gavome 15 tūkst. litų. Įgyvendindami projektą savo lėšų įdėjome daugiau negu planavome. Kadangi nuosavų lėšų neturėjome, teko kreiptis į banką.“

Vykdydama projektą O.Minakovskos individuali įmonė nusipirko 15 baidarių, dvi kanojas, dvi pripučiamas baidares, gelbėjimosi liemenes, kompiuterį. „Pirkome smūgiams atsparesnes baidares,

nes mūsų upės gana akmenuotos, – sako Olga. – Žinoma, kai svarbu ne tik mažiausia kaina, bet ir prekės savybės, organizuojant viešuosius pirkimus atsiranda tam tikrų kliūčių. Mūsų numatytos baidarės buvo gerokai brangesnės, negu įprastos, kuriomis prekiauja nemažai įmonių. Manau netikslinga, organizuojant viešuosius pirkimus, vadovautis vieninteliu kriterijumi – mažiausia kaina.“

Olgos Minakovskos individualios įmonės įgyvendintas projektas, pasak įmonės savininkės, yra konkretus pavyzdys, kad norint imtis veiklos, galima gauti paramos. „Dabar jau ir kiti mūsų kaimo gyventojai galvoja, kad vertėtų imtis verslo, juo labiau, kad mūsų rajone turizmo paslaugas teikiančių įmonių dar trūksta“, – sako Rūdininkų kaimo bendruomenės pirmininkas Daniel Bojarin.

**Projekto rezultatas –
baidarės ir kanojos**

Summary

The Olga Minakovska individual enterprise while implementing the project “Water Tourism Development in the Šalčininkai District” bought 15 kayaks, two canoes, two inflatable vests, and a computer. The total project value amounted to LTL 30,000. The Šalčininkai district LAG allocated LTL 15,000. “The implemented project is a concrete example how it is possible to start developing business in the village and to receive support for that purpose. Now other residents in our village also think of launching their business, the more so that enterprises providing tourism services are still lacking in our district,” says Daniel Bojarin, Chairman of the Rūdininkai rural community.

ŠIAURĖS VAKARŲ LIETUVOS VVG

LEADER

KAIMO VIETOVĖS STUDIJA IR INTEGRUOTOS BANDOMOSIOS STRATEGIJOS PARENGIMAS, SIEKIANT GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMO MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS KAIMO GYVENAMOJOJE VIETOVĖJE

Genoveita Gricienė

VVG pirmininkė: Genoveita Gricienė

Projekto vadovė: Albina Kiudulienė

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 618 – 72745

El.paštas: svlvvg@info.lt

„Kai pradėjome kurti vietos veiklos grupę, manėme, kad prie mūsų prisijungs aplinkiniai rajonai, pirmiausia Skuodas, todėl ir pasivadino Šiaurės Vakarų Lietuvos vietos veiklos grupe (ŠVLVVG). Tuo metu buvo suformuota nuostata, kad vietos veiklos grupės turi apjungti kelis rajonus. Iš pradžių tą mūsų idėją palaikė ir Skuodo rajonas, bet paskui jie nusprendė dirbti atskirai, – pasakoja VVG pirmininkė Genoveita Gricienė. – Likome tik Mažeikių rajono vietos veiklos grupė su ilgu pavadinimu. Tačiau svarbiausia, kad susiformavo darbinga ir iniciatyvi komanda, išmananti bendruomenių situaciją, gebanti bendrauti ir būti atvira kitų žmonių idėjoms, galinti motyvuoti kitus ir turinti jėgų inicijuoti veiklą.“

„Iš pradžių, žinoma, buvo labai daug abejonų: ar sugebėsime

parengti strategiją? Nulėmė didelis vietos veiklos grupės pasiryžimas ir susiklausymas“, – pirmininkės nuomonę palaiko pavaduotojas Jonas Siminkevičius.

Strategijai rengti buvo sudarytos keturios darbo grupės, kurios rūpinosi socialine, ekonomine, aplinkosaugos ir kultūros sritimis. Jos rinko ir sistemino medžiagą, rengė gyventojų apklausas, analizavo rajono žmonių poreikius „Atsižvelgdami į rajono gyventojų pasiūlymus, mes nusprendėme rengti bandomąją strategiją tema „Gyvenimo kokybės gerinimas kaimo vietovėse“. Strategijai rengti iš LEADER+ priemonės buvome gavę 12 tūkst. litų, tačiau tų pinigų neužteko. 30 tūkst. litų mums skyrė Mažeikių rajono savivaldybė. Rengdami strategiją galvojome, kaip ją įgyvendindami galėtume ugdyti kaimo žmonių motyvaciją privačiam verslui, didinti užimtumą ir mažinti nedarbą, ugdyti kaimo bendruomenės žmonių gebėjimą kartu spręsti vietos problemas, sudaryti sąlygas socialinės atskirties žmonėms vystyti savo gebėjimus ir įsijungti į aktyvų visuomenės gyvenimą, pagerinti kaimo žmonių laisvalaikio užimtumą, keisti kaimo gyventojų požiūrį į aplinkosaugą ir gerinti jos būklę, tausojančią aplinką gerinti kaimo žmonių gyvenamąją aplinką ir buitines sąlygas. Be to, mums buvo labai svarbu plėtoti kaimo lyderių, bendruomenės atstovų ir jų lyderių gebėjimus, inicijuoti kaimo plėtros pokyčius“, – vietos veiklos grupės tikslus apžvelgia G.Gricienė.

Strategijos prioritetai:

- Verslumo įgūdžių skatinimas, smulkaus verslo plėtra kaime
- Kaimo žmonių bendruomeniškumo ugdymas, skatinant jų pilietinį aktyvumą
- Socialinės atskirties žmonių integravimas į pilnavertį visuomenės gyvenimą ir laisvalaikio užimtumo gerinimą
- Aplinkosaugos ir buitinių sąlygų gerinimas.

Albina Kiudulienė

2006 metų rugpjūčio pradžioje ŠVLVVG su Nacionaline mokėjimo agentūra pasirašė paramos sutartį bandomajai strategijai įgyvendinti. „Iš pradžių mums skirta 508 817 litų parama atrodė labai dideli pinigai, už kuriuos galime kalnus nuversti. Tačiau kai savo svajonėms įgyvendinti paskirstėme lėšas ir suskaičiavome, kiek ir kokių rezultatų turime pasiekti, suvokėme, jog daugumai projektų įgyvendinti galime skirti labai nedideles sumas nuo 500 iki 2 500 litų. Nusprendėme projektus stambinti. Mažiausia paramos suma buvo 1 800, o didžiausia – 44 445 litai. Kadangi strategijai įgyvendinti reikalingas

lėšas mums paskolinti nusprendė Mažeikių rajono savivaldybė, tam rajono taryba direktoriaus fonde numatė 225 tūkst. litų“, – situaciją Mažeikių rajone apibūdina G.Gricienė.

2006 metų lapkričio pabaigoje buvo paskelbtas pirmasis kvietimas teikti paraiškas. Gauta 15 paraiškų. Iš jų buvo nuspręsta finansuoti 8 projektus. „Labai neigiamai ir žmonių aktyvumui, ir finansiškai, nes viskas pabrango, atsiliepė apie metus trukęs paraiškų vertinimas, – pastebi G.Gricienė. – Per antrąjį kvietimą, nepaisant visų raginimų, ŠVLVVG gavo tik 22 paraiškas. Finansavimas skirtas 21 projektui. Dėl pakilusių kainų kai kurie pareiškėjai, pateikę paraiškas per pirmąjį paraiškų teikimo etapą, atsisakė projektų. Toms lėšoms panaudoti vėliau mums teko skelbti trečiąjį kvietimą teikti paraiškas, per kurį gavome dvi paraiškas.“

Jonas Siminkevičius

Iš viso įgyvendintas 31 ŠVLVVG finansuotas projektas. Už gautą paramą buvo tvarkomi bendruomenių ir kultūros namai, suremontuota Vieکشnių seniūnijos viešoji pirtis, Sedoje buvusios vaistinės patalpos pritaikytos bendruomenės centrui, rengiami bendruomenių mokymai, įvairūs renginiai. „Žinoma, įgyvendinant projektus bendruomenės susidūrė su finansinių išteklių problema. Ypač kai reikėdavo pateikti jau apmokėtas sąskaitas, todėl, sakyčiau, geras sprendimas atsiskaitant už projektą leisti pateikti neapmokėtas sąskaitas. Finansinių išteklių trūkumas sutrukdė ir smulkiajam verslui pasinaudoti LEADER+ priemonės teikiama galimybe. Kadangi vykdydantieji verslo projektus gali gauti tik pusę sumos, nuosavų lėšų stygius nemažai smulkiųjų verslininkų daliai sukliudė įgyvendinti savo sumanymus“, – apie įgyvendinant bandomąją strategiją kilusius sunkumus kalba G.Gricienė.

Jos teigimu, svarbiausias bandomosios strategijos privalumas – įgytos žinios ir patirtis. Pagerėjo kaimo bendruomenių ir kitų rajono gyventojų projektinės veiklos įgūdžiai, pasikeitė vietos valdžios požiūris į vietos veiklos grupę, rajono gyventojai realiai pamatė LEADER+ programos naudą. „Dabar jau esame nepalyginamai gudresni. Lyginant su vietos veiklos grupėmis, kurie tik dabar pradės įgyvendinti strategijas, mes jau spėjome sukaupti didžiulę patirtį. Aišku, buvo ir skaudžių pamokų, bet, kai matai, ką žmonės už gautą nors ir nedidelę paramą padarė, supranti, jog netuščiai aukojai savo laiką. Nors būdavo akimirku, kai atrodė, jog baigsime strategiją ir daugiau nebesiimsiu jokie projekto. Išties, tai buvo sunkus laikas, – atvirai prisipažįsta Šiaurės Vakarų Lietuvos vietos veiklos grupės pirmininkė Genoveita Gricienė ir nusišypsojusi priduria. – Tačiau kokios patirties per tuos kelerius metus įgijau. Tai buvo aktyvaus bendravimo su žmonėmis metas. Išmokau dirbti

su dokumentais, kurie reikalingi įgyvendinant ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus. Atsirado naujas partnerystės ir komandinio darbo suvokimas. Tik dirbant ranka rankon su kaimo bendruomenėmis, seniūnijomis, savivaldybėmis gali sėkmingai įgyvendinti tokius projektus.“

Summary

The Northwest Lithuania Local Action Group (NWLLAG) operating in the Mažeikiai district implemented the strategy “Rural Locality Study and Preparation of the Integrated Pilot Study, Seeking for the Life Quality Improvement in the Rural Residential Locality of the Mažeikiai District.” The strategy has been prepared in accordance with the questionnaire results of the district residents.

Application submission was conducted in three stages. During the first stage of application submission, 15 applications were received, of which 8 were granted financing. Within the second call for applications, in spite of all urgings, the NWLLAG received only 22 applications. Funding was granted to 21 projects. After the third call, two more projects were funded. In total, 31 projects were implemented. The support was used for putting to order the community and culture house, the public bath-house of the Vieکشniai eldership was repaired, in Seda the premises of the former pharmacy was adapted for the community centre, the community trainings and various events were organized. According to G.Gricienė, the most important advantage of pilot strategy is knowledge and experience gained. The skills of the rural communities and residents of other districts improved in preparing and implementing the projects, the approach of the local authorities to the LAG got changed, the district residents saw the actual benefit of the LEADER+ programme. “Now we are far cleverer. As compared to the local action groups, which will start implementing strategies just now, we have already gained broad experience. It is clear, we also had painful lessons, but when you see what people have done even for inconsiderable support, you understand that you wasted your time not in vain,” says Genoveita Gricienė, Chairman of the Northwest Lithuania Local Action Group.

VIEKŠNIŲ MIESTO PIRTIES REMONTAS

Projekto vykdytojas:

*Mažeikių rajono savivaldybės administracija
(Viekšnių seniūnija)*

Projekto vadovas: *Aldonis Eselinas*

Paramos suma: *30 000 Lt*

Kontaktai: *mob.tel.: 8 – 687 – 50234*

El.paštas: *vieksniai@mazeikiai.lt*

Aldonis Eselinas

Nors, kaip sako seniūnas ir projekto vadovas Aldonis Eselinas, Viekšnių miestas turėjo pirtį, bet ji jau buvo nugyventa ir prašyte prašėsi remonto. „Nuo pastatymo pirtis nebuvo remontuota, o pastatyta, regis, 1991 metais, – pabrėžia seniūnas. – Senokai dairėmės lėšų pirties remontui. Šiuo metu pirties paslaugos nuostolingos ir iš surenkamo mokesčio, kuris tik penki litai už valandą, negali sukaupti lėšų remontui. Surenkamų pinigų vos einamosioms išlaidoms apmokėti užtenka. Kadangi pastatas priklauso rajono savivaldybei, per pirmąjį kvietimą negalėjome dalyvauti, nes biudžetinėms ir savivaldybės įstaigoms naudotis LEADER+ priemone nebuvo leidžiama. Ta galimybė atsirado per antrąjį kvietimą. Kadangi pirtis – ne seniūnijos, o savivaldybės turtas, mes tiesiogiai negalėjome teikti paraiškos. Projektą teikė Mažeikių rajono savivaldybės administracija, bet didįjį darbą atlikome seniūnijos darbuotojai. Be to, tai išaugino ir taip nemenką

projekto rengimo, administravimo ir atsiskaitymo popierizmą. Manau, projektų, kurie finansuojami per vietos veiklos grupes parengimas turėtų būti paprastesnis.“

Projekto „Viekšnių miesto pirties remontas“ sąmatinė vertė – 60 tūkst. litų. „Kadangi tai verslo projektas, iš Šiaurės Vakarų Lietuvos VVG gavome 30 tūkst. litų. Likusią sumą skyrė Mažeikių rajono savivaldybės administracija. Jei savivaldybei būtų reikėję skirti visą sumą, pirties tikrai dar nebūtume susiremontavę. Kablumų atsiranda net tada, kai savivaldybei prie projekto reikia vykdymo prisidėti 50 proc., tad ką bekalbėti apie didesnes sumas. Manau, kur kas daugiau projektų galėtume įgyvendinti, jei savivaldybės indėlis apsiribotų 10 procentų, – mano A.Eselinas ir, rodydamas suremontuotas patalpas, pasidžiaugia. – Vykdamt projektą buvo

Šiame pastate įkurta ir pirtis, ir bendruomenės centras

sutvarkytos pirties lubos, sienos, durys, elektros instaliacija, ventiliacija, įrengtos persirengimo patalpos. Viešniuose pirtis labai populiarūs. Ketvirtadieniais joje maudosi vyrai, penktadieniais – moterys. Kad ateityje nereikėtų iš biudžeto prašyti lėšų pirties remontui, manau, vertėtų šiek tiek padidinti mokestį už valandą. Tačiau tai padaryti galime tik pritarus rajono savivaldybės tarybai.“

Viešnių pirtis

Summary

The Mažeikiai District Municipality Administration (Viešniai eldership) was granted LTL 30,000 from the Northwest Lithuania LAC for the project “Repair of the Viešniai Town Bath-house.” Since it was a business project, only half of the sum of the project was allocated. The remaining part was granted by the Mažeikiai District Municipality Administration. While carrying out the project, the ceiling, door, electrical installation, and ventilation were repaired, the clothes changing premises were installed.

NORS GYVENAM KAIME, BET SPORTUOJAM FAINE

Gitana Pocevičienė,
bendruomenės pirmininkė

Projekto vykdytojas:

Mažeikių rajono Ukriņų kaimo bendruomenė

Projekto vadovė: *Ingrida Daukontienė*

Paramos suma: 6 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 6612 – 10323

El.paštas: *idaukont@gmail.com*

„Sužinoję, kad Šiaurės Vakarų Lietuvos VVG kviečia teikti paraiškas finansavimui gauti, pradėjome galvoti, kuriuos strategijos prioritetus galėtume pritaikyti savo bendruomenei, – pasakoja bendruomenės pirmininkė Gitana Pocevičienė. – Pirmiausia susirinkome bendruomenės aktyvas, išanalizavome savo poreikius, savo galimybes ir nusprendėme, ko imsime. Vietos veiklos grupei paskelbus pirmąjį kvietimą mes pateikėme projektą „Gražiausia sodyba – 2007“. Šiam projektui įgyvendinti prašėme 2 500 litų. Tai buvo mūsų pirmasis parengtas projektas ir, be abejo, buvome patenkinti, kad mums parama buvo skirta.“

Ukriniškiams mieliausias projektas – „Nors gyvenam kaime, bet sportuojam faine“. „Šį projektą pateikėme paskelbus antrąjį kvietimą. Gavome 6 tūkst. litų. Už gautus pinigus nusipirkome krepšinio lankus, tinklinio tinklą, teniso reketes, kamuoliukus, šaškes, šaškių laikrodį, taures ir kitus prizus nugalėtojams ir

varžybų dalyviams. Kadangi projekto tikslas buvo paskatinti gyventojus sportuoti, surengėme įvairių sporto šakų varžybas. Pradėjome nuo krepšinio. Ukričių gyventojai susiskirstė į kelias komandas: „Senamiestis“, „Čigonynas“, „Mikrorajonas“, „Mokiniai“, „Jaunimas“ ir „Veteranai“. Į treniruotes rinkdavomės šeštą valandą vakaro. Rungtynių maratoną pradėjome Vasario 16 – osios proga. Po krepšinio vyko tinklinio, stalo teniso, šaškių varžybos. O kokios rungtynės vykdavo! Neretai jos iki pusiaunakčio užsitęsavo. Paskutinės varžybos – šeimų estafetė, skirta Vaikų gynimo dienai, įvyko birželio 1 dieną. Estafetėje varžėsi aštuonios šeimos. Apskritai, vykdant projektą rengiamose sporto varžybose dalyvavo ir maži, ir dideli Ukričių gyventojai. Net studentai į namus sugrįždavo ir dalyvaudavo. Kadangi sporto renginiai vyko mokyklos patalpose, už projekto lėšas nupirktą inventorių palikome mokyklai, kad juo galėtų naudotis ne tik bendruomenė, bet ir moksleiviai, – įspūdžiais dalijasi bendruomenės pirmininkė.

Pasak G.Pocevičienės, gyventojų sukvietimas į renginius nei laiko, nei finansinių sąnaudų beveik nepareikalavo. Kaimas nelabai didelis. Gyventojai vienas kitą pažįsta, vienas su kitu bendrauja, tad žinią apie varžybas iš lūpų į lūpas perduodavo. Ir mokytojai prieš varžybas vaikams kvietimus, kad tėvams parneštų, įduodavo.

Projekto nauda, pasak Gitanos, akivaizdi. „Dalyvaudami sporto varžybose žmonės tapo bendruomeniškesni, atsirado glaudesnis bendradarbiavimas tarp bendruomenės, mokyklos, o projektas išmokė komandinio darbo, sustiprino bendruomenės ir rajono savivaldybės, kuri mums paskolino reikalingą sumą projektui vykdyti, partnerystę. Kai atsiskaitėme su VVG, paskolą grąžinome“, – patirtimi dalijasi bendruomenės pirmininkė Gitana Pocevičienė. Pasak jos, nors atsiskaitymas ir sudėtingas, bet įkandamas dalykas, juo labiau, kad tiek rengiant, tiek įgyvendinant projektą, tiek už jį atsiskaitant dirbo ne vienas žmogus, bet visa komanda.

Šeimų estafetė

Summary

The Mažeikiai district Ukrinai rural community implemented the project “Though Living in the Village, We are Fine at Sports” (Nors gyvenam kaime, bet sportuojam faine). We presented this project after the announcement of the second invitation. Received LTL 6,000. The money was used for buying basketball hoops, the net for volley-ball, tennis rackets, balls, draughts, the draughts clock, the cups and other prizes for winners and contesters. Since the project was aimed at stimulating the residents for sports, we organized the contests of various fields of sports. “We have started from basketball. Later volley-ball, table tennis and draughts competitions were organized,” relates project leader Ingrida Daukontienė. “The last contest was the family relay-race which took place on June 1”. The inventory acquired from the project funds is used not only by the community, but also by the school.

Projekto pavadinimas:

TAUTODAILININKO SODYBOS ERDVINIO ĮVAIZDŽIO FORMAVIMAS

Projekto vykdytojas: Antanas Murauskas

Projekto vadovas: Antanas Murauskas

Paramos suma: 34 896 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 680 – 30899

Antanas Murauskas

Antanas Murauskas paraišką paramai gauti ŠVLVVG pateikė paskelbus trečiąjį kvietimą. „Apie galimybę, iš vietos veiklos grupės gauti finansavimą projektams įgyvendinti, nemažai žinojau. Buvo rengiami ir seminarai, ir susitikimuose su seniūnijų gyventojais buvo aiškinama, ir vietos spaudoje rašoma, bet gal pats ir nebūčiau ryžęsis. – Žemaitijos tautodailininkui būdingą atsargumą patvirtina akmentašys Antanas Murauskas. – Vietos veiklos grupės pirmininkė ir kitos darbuotojos mane įsuko. Turi minčių ir daryk. Jau seniai svajojau įrengti sodybą, kurioje vaikai galėtų susipažinti su tautodaile, o tuo pačiu ir su senaisiais amatais.“

Ir įsikalbėjus apie paraiškos rengimą tautodailininkas atviras: padėjo vietos veiklos grupės moterys. Jei ne jos, pats vargiai būtų susidorojęs.

Vieta projektui vykdyti jau seniai buvo nusižiūrėta. Netoli kelio, priešais jaunuolyną, vasarą įvairiausiai žolynais žydėjo pieva. Už jos – akmentašio sodyba. Ūkiniame pastate Antanas planuoja įrengti dirbtuves, kuriose ir jis pats galėtų dirbti, ir atvykusiems svečiams, ypač jaunimui, parodyti, koks tas akmentašio darbas. „Jaunimas dabar nelabai domisi tautodaile. Iš kitos pusės, o iš kur atsiras jų suinteresuotumas, jei nėra į ką pasižiūrėti, nėra kur savo gabumų išbandyti“, – mąsto tautodailininkas ir pasvajoja, kad į jo dirbtuves atvažiuavę moksleiviai galės patys išbandyti akmens tvirtumą.

Projektui įgyvendinti Antanui Murauskui buvo skirta 34 896 litų parama. Kadangi tai verslo projektas antrą tiek turėjo prisidėti pats pareiškėjas. „Žinoma, ta parama buvo didžiulė paspirtis“, – pasidžiaugia Antanas.

Į sodybą svečius
palydi akmeniniai
grybai

Iš akmenų sukurtas Zodiako ženklų takas – pradžia būsimo skulptūrų parko

Prie įvažiavimo į tautodailininko sodybą pasitinka du didžiuliai akmenys. „Na, nesakysiu, iš kur juos parsivežiau ir kiek mokėjau, bet kol parvežiau – nemažai vargo turėjau. Ne kiekviena technika jų svorį atlaiko, – glostydamas akmenį pasakoja akmentašys. – Akmuo lietuviams šventas dalykas, todėl tokį gražuolį nelengva gauti. Beveik visi, važiuodami pro šalį, sustoja akmenimis pasigrožėti.“

Nuo didžiųjų akmenų vienas po kito tvarkingai išsirikiavę nubėga mažiukai.

„O čia pagrindinis Zodiako takas. Jame sustatyta dvylika didelių įvairios formos riedulių. Kiekvieną akmenį pavadinau kažkurio Zodiako ženklo vardu. Tuo norėjau pabrėžti, kad kiekvienas akmuo turi kažką mums primenančią formą, – pasakoja Antanas

Murauskas. – Medinis takas atsiremia į jaunuolyną, kuriame ateityje planuoju įrengti skulptūrų parką. Tai – kas įrengta įgyvendinant projektą „Tautodailininko sodybos erdvinio įvaizdžio formavimas“ yra tik pradžia būsimo skulptūrų parko. Jaunuolyne bus nutiesti takai, o tarp medžių išdėliotos akmeninės ir medinės skulptūros. Dar norėčiau pastatyti bent kelis namukus, kuriuose galėtų apsigyventi į svečius atvykę menininkai. Gal pavyks surengti ir vieną – kitą plenerą, po kurių skulptūrų parką papuoštų nauji meno kūriniai.“

Sėkmingai įgyvendintas projektas tautodailininkui suteikia naujų vilčių rasti paramą tolimesniems planams įgyvendinti. Vilčių teikia ir į rajoną atkeliaujantis LEADER metodas. „Kiek žinau, per šį metodą rajoną pasiekia keliskart didesni pinigai. Labai gerai, kad atsiranda galimybė paprastam kaimo žmogui gauti paramą, kurią jis gali panaudoti savo sumanymams įgyvendinti“, – svarsto Antanas Murauskas, pasidžiaugdamas, kad skirstant lėšas per vietos veiklos grupes lengviau įgyvendinti ir sielai reikalingus projektus, kuriems sunkiai sulauktumei paramos iš kitų fondų.

Summary

Antanas Murauskas submitted an application “Formation of the Spatial Image in the Folk Artist’s Farmstead” after the third call was announced by the NWLLAG. “I have dreamed for long ago of the farmstead where children could get acquainted with folk art and at the same time with the old crafts,” says the stone-cutter.

Support amounting to LTL 34,896 was granted to him. This made half of the value of the project. The remaining part was repaid by the craftsman himself. In implementing the project the path of the Zodiac signs was created of stone – the beginning of the future park of sculptures. Behind it stands the farmstead of the stone-cutter. Here A.Murauskas plans to establish workshops, where stone hardness could be tested by the farmstead guests.

PO SAVO STOGU

Projekto vykdytojas: Mažeikių rajono
Sedos bendruomenė

Projekto vadovė: Daiva Bružienė

Paramos suma: 40 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 443 – 46389

El.paštas: daiva.bruz@one.lt

Daiva Bružienė

„Sedos bendruomenė įgyvendinome du Šiaurės Vakarų Lietuvos vietos veiklos grupės finansuojamus projektus. Tai „Bendruomenės internetinės svetainės“ sukūrimas. Šiam projektui gavome 2 tūkst. litų. Tikimės, kad turint svetainę mums bus lengviau bendrauti ir su mūsų bendruomenės nariais, ir su kitomis bendruomenėmis. Juk šiandien kompiuterius ir internetą turi daugelis kaimo gyventojų. Interneto svetainėje www.sedosbendruomene.lt mes dedame visas su bendruomenės gyvenimu susijusias naujienas. Kitas projektas – „Po savo stogu“. Šiam projektui įgyvendinti iš VVG gavome 40 tūkst. litų. Šio projekto tikslas – įkurti bendruomenės centrą, nes iki tol savų patalpų neturėjome. Glausdavomės tai mokykloje, tai kultūros namuose, bet ne savi namai ir lieka ne savi. Kiekvienu atveju esi priverstas derintis prie patalpų šeimininko. Jei ten vyksta koks renginys, bendruomenė nebeturi kur susirinkti.

O juk bendruomenei reikia ir dokumentaciją, ir įsigytą turtą kažkur susidėti, – kalba projekto vadovė Daiva Bružienė. – Sedos bendruomenės centrui įkurti išsinuomojome buvusios vaistinės patalpas. Jau kuris laikas jos buvo nenaudojamos, tad norint jose kažką daryti, pirmiausia reikėjo susiremontuoti. Kol kas bendruomenė nėra pajėgi už savas lėšas imtis patalpų remonto.“

Nors, pasak sėdiškių, parengti paraišką ir surinkti prie jos reikalingus dokumentus nebuvo paprasta, bet iš kitos pusės, tai buvo puiki mokykla, po kurios nebėra baisūs ir kiti projektai.

„Už gautą paramą bendruomenės centrui įsirengti nusipirkome

Sedos bendruomenės centras

remontui reikalingas medžiagas, langus, duris. Kadangi į patalpą galėjome pakliūti tik per polikliniką, vietoj vieno lango pasidarėme atskirą įėjimą. Šalia laiptų įsirengėme įėjimą žmonėms su negale. Susiremontavome ir patalpų vidų. Kadangi visas patalpų vidus buvo supuvęs ir apgriuvęs, nes uždarius vaistinę jas paliko likimo valiai, reikėjo viską iš pagrindų tvarkyti. Samdyti statybininkus neturėjome lėšų, todėl didžiąją darbų dalį darėme bendruomenės nariai. Rinkomės, dirbome. Manau, už gautą paramą nemažai padarėme. Ir bendruomenė, kol įsirenginėjome namus, labiau susitelkė. Nors, sakyčiau, mūsų žmonėms dar reikėtų mokytis

Sedos bendruomenės centras

bendruomeniškumo, – susimąsto D.Bružienė, o kiek patylėjusi užsimena apie planus. – Centre galvojame kelis kambarius skirti bendruomenės svečiams apgyvendinti. O gal galėsime šiek tiek ir užsidirbti? Baigiant remont jau buvo susidomėjusių, ar negalėtų pernaktoti. Pradėjus teikti tokią paslaugą, manau, pageidaujančių ja pasinaudoti tikrai atsirastų. Imdami net patį minimaliausią mokestį, pasidengtume išlaidas už elektrą, vandenį.“

Summary

The Mažeikiai district Seda community received LTL 40,000 from the NWLLAG for the implementation of the project “Under Own Roof”. The objective of that project is to establish the community centre. The community, having rented the neglected premises of the former apothecary, bought materials necessary for repairing, windows and doors. As the entrance to the premises was through the out-patient clinic, a separate entrance was made instead of one window. Near the staircase, we made an entrance to the disabled people. The interior of the premises was also refurbished. Since the available funds did not make it possible to hire the construction enterprises, almost all repair works were performed by the community members.

ŠVENČIONIŲ RAJONO VVG „ŠVENČIONIŲ PARTNERYSTĖ“

LEADER

BANDOMOSIOS INTEGRUOTOS STRATEGIJOS GYVENIMO KOKYBEI KAIMO VIETOVĖSE GERINTI 2006 – 2008 METAIS

Birutė Borovikienė

VVG pirmininkė: *Birutė Borovikienė*

Kontaktai: *mob.tel.: 8 – 687 – 31982*

El.paštas: *svencioniuvg@gmail.com*

Švenčioniečiai, kaip sako Švenčionių rajono VVG „Švenčionių partnerystė“ pirmininkė Birutė Borovikienė, prieš įsteigiant vietos veiklos grupę jau buvo įgijusi nemenką projektų rengimo, įgyvendinimo bei ataskaitų rašymo patirtį. „Švenčionių partnerystės“ grupė aktyvią veiklą pradėjo 2000 metais.

2000 – 2003 metais buvo parengta ir įgyvendinta skurdo ir socialinės atskirties mažinimo strategija, kuriai įgyvendinti paramą skyrė Didžioji Britanija. Tai padėjo suburti veiklią komandą, vėliau tapusią vietos veiklos grupės pagrindu.

2004 metų gegužės mėnesį įvyko VVG steigiamasis susirinkimas, o birželio mėnesį buvo įregistruota ir Švenčionių rajono vietos veiklos grupė „Švenčionių partnerystė“.

„Ilgokai aiškinomės, pagal kokį įstatymą galėtume įsiregistruoti. Galiausiai apsisprendėme, kad geriausiai tinka asociacijų įstatymas. Vėliau pagal tą patį įstatymą ir kitos vietos veiklos grupės įsiregistravo“, – apie vietos veiklos grupės įsikūrimą pasakoja jos pirmininkė.

Rengiant strategiją vyko susitikimai su rajono gyventojais, seniūnijomis, kaimo bendruomenėmis, rengiamos apklausos, tariantis su konsultantais analizuojami gyventojų pasiūlymai. 2005 metais Švenčionių rajono VVG integruota bandomoji strategija buvo parengta.

Bandomosios strategijos prioritetai:

- Socialiai pažeidžiamų grupių pozityvaus požiūrio į gyvenimą skatinimas, socialinės ekonominės integracijos stiprinimas
- Bendruomenės įtakos stiprinimas, keliant kaimo gyventojų gerovę, kuriant patrauklią gyvenamąją aplinką

2006 metų rugpjūčio pabaigoje su Nacionaline mokėjimo agentūra pasirašyta paramos sutartis. „Atvirai pasakysiu, didelio džiaugsmo, kad bus finansuojama mūsų parengta strategija, nejutome, nes labai gerai supratome, koks darbas mūsų laukia, – nusišypso VVG pirmininkė. – 2006 metų gruodžio pradžioje surengėme įvadinę konferenciją, kurioje aptarėme svarbiausius strategijos įgyvendinimo etapus ir paskelbėme pirmąjį kvietimą. Žmonių užsidedimas buvo didžiulis. Gavome 34 paraiškas. Prašoma paramos suma – beveik 384 tūkst. litų. Tačiau tik rugpjūčio mėnesį pateiktos galutinės vertintojų išvados entuziazmą kiek atšaldė. Finansavimas gali būti skiriamas tik aštuoniems projektams. Negana to, rugsėjo mėnesį įvykusiame susirinkime,

kuriame dalyvavo ir Nacionalinės mokėjimo agentūros atstovai, nurodyta patikslinti projektų biudžetus. Paramos sutartys pasirašomos tik 2008 metų vasario mėnesį. Trys pareiškėjai, teikę paraiškas per pirmąjį kvietimą ir negavę finansavimo, tobulino projektus ir dalyvavo vėlesniame kvietime. Per antrąjį kvietimą, vykusį 2008 vasario – kovo mėnesį, gavome 30 paraiškų. Tikėjomės prastesnio rezultato. Laikas jau ritosi į pabaigą, o mes nesulaukėme nė vienos paraiškos. Tačiau paskutinę dieną buvome užgulti. Dirbome iki vėlaus vakaro, kol priėmėme visas paraiškas. Per antrąjį kvietimą buvo pateikti geriau parengti ir labiau apgalvoti projektai. Finansavimas skirtas 24 projektams. Iš viso VVG „Švenčionių partnerystė“ finansavo 32 projektus, tačiau vienas pareiškėjas, motyvuodamas, kad neužteks laiko projektui įgyvendinti, jo atsisakė.“

Pasak B.Borovikienės, lūkesčius pralenkė vaikų ir jaunimo aktyvumas. Prioriteto „Socialiai pažeidžiamų grupių pozityvus

Švenčionių rajono kaimo bendruomenių atstovai gausiai susirinko į bandomosios strategijos įgyvendinimo baigiamąją konferenciją

požiūrio į gyvenimą skatinimas, socialinės ekonominės integracijos stiprinimas“ tikslui „Vaikų ir jaunimo bendrų iniciatyvų skatinimas, socialinio aktyvumo ugdymas, įtraukiant „rizikos grupių“ atstovus“ buvo numatyti finansuoti devyni projektai, jiems skiriant 87 tūkst. litų. Parėmė 11 projektų, ir skiriant beveik 134,4 tūkst. litų. Nors moterų ekonominiam aktyvumui skatinti buvo planuota finansuoti šešis projektus ir jiems skirti 123 tūkst. litų, paremti keturi projektai, o įgyvendinti jiems skiriant kiek daugiau kaip 72,4 tūkst. litų. Ir pagyvenusių žmonių socialinei integracijai skatinti, vietoj numatytų penkių, paremti keturi projektai. „Rengdami strategiją tikėjomės didesnio ir kaimo gyventojų aktyvumo, bendruomeniškumui stiprinti ir partnerystei skatinti. Planuota paremti septynis projektus, tačiau finansavimas skirtas tik penkiems, – VVG „Švenčionių partnerystės“ finansuojamus projektus apibūdina pirmininkė, pasidžiaugdama, kad visi projektai buvo įdomūs ir naudingi. – Įgyvendinant bandomąją strategiją

Kaimo bendruomenės įgytas žinias ir įgūdžius demonstravo konkrečiais darbais

kaimo bendruomenės, mokyklos įsigijo kompiuterių, foto, video technikos, muzikos aparatūros, sporto inventoriaus. Trys kaimo bendruomenės atnaujino bendruomenių centrus. Žmonės mokėsi dailiųjų amatų, verslumo, sėkmingo investavimo, rengė išvykas į teatrus, muziejus, keliavo po Lietuvą, puoselėjo senolių tradicijas, rengė ekologinius žygius bei paveldo ekspedicijas po kaimus. O svarbiausia, įgyvendindami strategiją mes išmokome surasti idėjų, kurias vertintojai pripažįsta „tinkamomis finansuoti“, nuolat mokytis ir nebijoti užduoti iš pažiūros kvailų klausimų. Išmokome ir kantrybės bendraujant su valdiškomis institucijomis, nepasiduoti nusivylimui. Per tą laiką mes įgijome naujų žinių, neįprastos patirties, naujų pažinčių ir pasitikėjimo savimi. Kiekvienam asmeniškai ir visiems kartu šis projektas – neįkainojama bendruomeniškumo mokykla.“

Pagrindinės problemos, su kuriomis susidūrė VVG „Švenčionių partnerystė“, pasak B.Borovikienės buvo pačios priemonės specifika – bandomoji strategija buvo naujas dalykas tiek pareiškėjams, tiek VVG, tiek Nacionalinei mokėjimo agentūrai, tiek ir pačiai Žemės ūkio ministerijai, todėl visiems kildavo labai daug neaiškumų ir klausimų. „Tai buvo smulkūs projektai, ir, manyčiau, jiems taikytos visos procedūros buvo per daug sudėtingos. Pradedant paraiškos parengimu, viešaisiais pirkimais, buhalterine apskaita ir baigiant ataskaitomis. Mažiems projektams jos turėtų būti žymiai paprastesnės. Negerai, kad įgyvendinant strategiją buvo keičiamos gairės, kad vertinant vietos projektų paraiškas trūko taisyklių apibrėžtumo. Nemažai buvo ir teisinių neaiškumų – tai reikalavimai pateikti pažymas dėl žemės nuosavybės, dėl poveikio aplinkai. Ir kofinansavimas, nors mums tą problemą padėjo išspręsti savivaldybė, tačiau ateityje, kai sumos bus didesnės, atsiras nemaža problema“, – samprotauja Švenčionių rajono VVG „Švenčionių partnerystė“ pirmininkė Birutė Borovikienė.

Summary

The Švenčionys district LAG “Švenčionys Partnership” implemented a pilot strategy “Pilot Integrated Strategies for improvement of the Life Quality in Rural Localities in 2006 – 2008.”

During strategy preparation, meetings with the district population, elderships and rural communities were held, questionnaires were organized, and proposals of the residents were analyzed with the assistance of the consultants. “At the beginning of December in 2006, we organized the briefing, where discussed the strategy implementation stages and announced the first call. Enthusiasm of people was enormous. We received 34 applications. The requested amount of support was almost LTL 384,000. The final conclusions of the evaluators, presented in August, however, somewhat cooled enthusiasm. Funding may be granted only for 8 projects,” relates Birutė Borovikienė, Chairman of the LAG.

During the second call, which took place in February – March 2008, the Švenčionys district LAG received 30 applications. Funding was allocated to 24 projects. In total, 32 projects were funded.

“During pilot strategy implementation, rural communities, schools acquired computers, photo and video equipment, music apparatus, and sport inventory. Three rural communities renovated the community centres. People learnt artistic crafts, entrepreneurship, successful investment, organized visits to theatres, museums, travelled throughout Lithuania, cherished the traditions of forefathers, organized ecological marches and heritage expeditions throughout villages. And what is most important, in implementing the strategy we learnt to find ideas which are recognized by the evaluators as “eligible for funding,” to learn permanently and not to be afraid of questions, stupid at first sight, since LEADER+ measure and implementation of pilot strategies was a new thing for all. We learnt to be patient with official institutions, not to be overwhelmed by despair. Within the said period we acquired new knowledge, extraordinary experience, new acquaintances and self-confidence. For each individually and for all together this is an invaluable school of community spirit,” says the LAG Chairman.

POILSIS LYGUMUOSE

Roma Stundžienė

Projekto vykdytoja: Roma Stundžienė

Projekto vadovė: Roma Stundžienė

Paramos suma: 30 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 616 – 20737

Roma Stundžienės vykdytas projektas „Poilsis Lygumose“ buvo vienas iš trijų VVG „Švenčionių partnerystė“ finansuojamų projektų moterų verslumui skatinti. „Gyvenimas privertė imtis projekto. Kai prieš porą dešimtmečių įsigijome šią sodybą Lygumų kaime, pagalvojau, kad tai puiki vieta kaimo turizmui vystyti. Juo labiau, kad sodybą su poilsiautojais iš tuometinio Leningrado įsigijome. Nuostabi gamta. Čia pat Bėlio ežeras. Tokia palaima, kokia mus supa, reikia ir su kitais pasidalinti, – nusišypsavo Roma, pakvietusi įsitaisyti gražiai sutvarkytame sodybos kieme. – Rengiant paraišką labai daug padėjo vietos veiklos grupės darbuotojai. Jei ne jų konsultacijos, gal ir nebūtume ryžęsi. Labai dideli reikalavimai, o samdyti konsultacinę firmą, kad parengtų projektą, neapsimoka. Už paslaugą užsiprašytų beveik tiek, kiek gausi paramos. Kadangi mūsų sodyba yra Sirvėtos regioniniame parke, tai sukėlė papildomų rūpesčių ir papildomų derinimų. Manau, reikėtų labiau pasitikėti pareiškėju. Reikėtų mažinti ir

popierizmą, kuris atima labai daug laiko ir labai daug sveikatos, o viso to triūsio rezultatas – institucijų apsidraudimas. Apskritai, nors verslas Lietuvoje ir sparčiau vystosi, bet kai kurios šalies institucijos dirbti su verslu visiškai nepasirengusios. Matyt, taip yra todėl, kad dažniausiai dirbama su stambiaisiais verslininkais ir stambiais projektais. Kai smukieji patys einame tvarkyti reikalų, kai kurioms institucijoms, regis, tai visiškai nesuprantama. Jie mano, kad mes turime būrį darbuotojų, kurie gali vaikščioti surinkinėdami pažymas. Kai kurioms institucijoms vertėtų pasimokyti iš Nacionalinės mokėjimo agentūros. Jų atstovai visada atvažiuodavo sutartu laiku, o atvažiuavę ne klaidų ieškodavo, bet paaiškindavo, ką daryti, kad jų išvengtume. Jei kokią klaidą aptikdavo, patys padėdavo ištaisyti.“

Projekto „Poilsis Lygumuose“ vertė 60 tūkst. litų. VVG „Švenčionių partnerystė“ skyrė 30 tūkst. litų. „Žinoma, investavome kur kas daugiau negu projekto vertė, bet tai jau mūsų pačių iniciatyva. Pradėję vienus darbus, norėjome ir kitus tuo pačiu padaryti, – sako R.Stundžienė. – Įgyvendindami projektą pastatėme rąstinį namelį, kurio statybai naudojome tik natūralias medžiagas, kad tie, kurie jame ilsėsis, labiau pajustų gamtą. Betoninėmis trinkelėmis išbetonavome kiemą, pastatėme suolelius poilsiui.“

Sodybos šeiminių planai sutapo ir su Švenčionių rajono strateginiu planu, kurio vienas prioritetų – turizmo plėtra, racionalus turizmo išteklių panaudojimas ir išsaugojimas. Kol kas ežerais nusėtame Švenčionių rajone kaimo turizmas žengia tik pirmuosius žingsnius. „Manau, mano sėkmė paskatins ir kitus rajono gyventojus imtis kaimo turizmo verslo, rengti ir teikti projektus. Norinčių pradėti vystyti kaimo turizmą rajone yra. Tik gal žmonės baiminasi to biurokratizmo, su kuriuo jiems, pradėjus veiklą ar rengti projektą, teks susidurti“, – svarsto Roma Stundžienė.

Už gautą
paramą
pastatytas
rąstinis
namelis
svečiams

Betoninėmis
plytelėmis
išgrįstas
kiemas

Summary

The project “Recreation in the Plains”, implemented by Roma Stundžienė, was one of the three projects funded by the LAG “Švenčionys Partnership” for promotion of women entrepreneurship. The value of the project “Recreation in the Plains”, intended for the development of rural tourism, amounted to LTL 60,000. The LAG “Švenčionys Partnership” allocated LTL 30,000. “In implementing the project we built a log cabin, for the construction of which we used only natural materials, avoiding any synthetic components, so that those that would rest here could feel still stronger the nature. We paved the yard with concrete blocks, placed benches for recreation,” R.Stundžienė feels delighted with the project results.

Projekto pavadinimas:

VANDENTIEKIS REŠKUTĖNŲ BENDRUOMENĖS CENTRO NAMAMS

Projekto vykdytojas: Visuomeninė organizacija
Reškutėnų bendruomenės centras

Projekto vadovė: Janė Petkūnienė

Paramos suma: 25 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 672 – 75598

El.paštas: jane.petkuniene@gmail.com

Janė Petkūnienė

„Mūsų vykdytas projektas „Vandentiekis Reškutėnų bendruomenės centro namams“, kurį finansavo VVG „Švenčionių partnerystė“, buvo lyg ir tęstinio projekto dalis. Kadangi Reškutėnuose nėra nei kultūros namų, nei bibliotekos, mums būtinai buvo reikalingi bendruomenės namai. Gyvenvietės centre stovėjo jau daugelį metų nebenaudojamas ir apleistas buvusios kolūkio kontoros pastatas, kurį ir nusižiūrėjome. Parašėme prašymą savivaldybei, kad jį mums atiduotų. Namą gavome labai greitai, tik jame jokio renginio negalėjome organizuoti, nes statinys buvo labai nugyventas. Buvo reikalingas labai didelis remontas. Pateikėme paraišką Žemės ūkio ministerijai ir gavome lėšų bendruomenės namams atnaujinti. Kai pradėjome darbus, netrukus ir VVG „Švenčionių partnerystė“ paskelbė pirmąjį kvietimą teikti paraiškas. Pastatą jau buvome apsitvarkę, bet jame nebuvo nei vandens, nei sanitarinio mazgo. Nusprendėme imtis

vandentiekio. Nelengva buvo paraišką parengti. Gerai, kad mums patarimais padėjo ir moraliai skatino mūsų vietos veiklos grupės vadovai. Jei ne jie, vandentiekio iki šiol neturėtume ir nežinia, kada šią problemą būtume išsprendę, – ne taip senus vargus prisimena Janė Petkūnienė, o nusišypsojusi priduria. – Ir įgyvendinant projektą VVG „Švenčionių partnerystė“ padėjo išvengti klaidų. Jei ne jų laiku pareikštos pastabos, ko gero, mūsų išlaidų nebūtų užskaityta, nes net nepamanėme, kad be raštiško suderinimo su Nacionaline mokėjimo agentūra negali jokių projekto pakeitimų daryti. Šis projektas mums buvo gera pamoka.“

Reškutėnų bendruomenės centras VVG „Švenčionių partnerystė“ prašė skirti 25 tūkst. litų. Jų prašymas buvo patenkintas. Bendruomenė prie projekto turėjo prisidėti savanorišku darbu, kurio vertė – beveik 3 026 litai. „Tačiau pritraukti bendruomenę savanoriškam darbui nėra lengva. Visi savais darbais užsiėmę,

Reškutėnų bendruomenė įgyvendindama projektą į centrą įvedė vandenį

o čia dar reikia ateiti dirbti ne kada tau patogiu, bet pagal griežtą grafiką. Laimei, yra geranoriškų žmonių, kurie atsiliepė į bendruomenės kvietimą. Ir jaunimas prisidėjo prie bendruomenės namų tvarkymo, – pasakoja Janė, neslėpdama, kad savanoriško darbo sėkmę nulėmė asmeniniai kontaktai: pakalbėjai, paprašėi, atėjo. – Už paramą, gautą iš VVG „Švenčionių partnerystė“, mes paklojome apie 50 metrų vandentiekio vamzdžių, įrengėme vietinę kanalizaciją. O kaip sanitarinį mazgą sutvarkėme! Ir sienos, ir grindys plytelėmis iškljuotos. Dabar negėda bet kokį svečią pasikviesti. Jaunimas pastato aplinką sutvarkė. Tik su šildymu dar turime problemų. Reikės rengti naują projektą ir gal pavyks gauti lėšų šildymui sutvarkyti.“

J.Petkūnienės teigimu, sutvarkytuose bendruomenės namuose atsiranda vis daugiau veiklos atsiranda. Čia repetuoja įsikūręs ansamblis, vyksta jaunimo renginiai. Įgyvendinant projektą „Sveikos gyvensenos centras“ bendruomenės namuose buvo įrengtos patalpos pagyvenusių žmonių dienos centrui, surengti keturi susitikimai su aplinkinių kaimų pagyvenusiais žmonėmis, skaitomos paskaitos, kuriose pristatomi sveikos gyvensenos pagrindai, kalbama vyresnio amžiaus žmogui aktualiomis sveikatos apsaugos ir profilaktikos temomis.

Summary

The public organization Reškutėnai Community Centre started the project “Water Supply to the Reškutėnai Community Centre House”. For the implementation of the project the LAG “Švenčionys Partnership” allocated LTL 25,000. The community members contributed with their voluntary work. The granted support was used for laying out of about 50 metres of water supply pipes, and the centre had the water supply and local sewerage installed.

Projekto pavadinimas:

VERSLAS, KURIANTIS GROŽĮ

Ramutė Ruginienė

Projekto vykdytoja: Ramutė Ruginienė

Projekto vadovė: Ramutė Ruginienė

Paramos suma: 19 492,50 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 600 – 20615

Ruginių sodyba Cirkliškyje – viena gražiausių ne tik Švenčionių rajone, bet ir visoje Vilniaus apskrityje. Sodybą juosia įvairių formų medžiai ir krūmai. Tarp jų smagiai teška upeliukas, žydi gėlės. Viskas susilieja į vieningą ansamblį, suteikiant sodybai nenusakomo žavesio, nepaisant, kuriuo metų laiku čia apsilankytumei. „Kad nekiltų pagunda kiekvienais metais sodybą aukštyn kojom versti, nusprendžiau kitiems padėti aplinką susitvarkyti, – nusijuokia Ramutė ir vedžiodama po sodybą paaiškina, kad tokioms medžių ir krūmų figūroms kurti reikalingi specialūs įrankiai. – Iš vietos veiklos grupės renginių, vietinos spaudos žinojau, kad yra galimybė pasinaudoti LEADER+ priemone. O čia ir vietos veiklos grupės žmonės paragino: teik paraišką paramai gauti, nes Švenčionių rajono VVG vienas iš prioritetų – moterų verslumo skatinimas. Pamaniau, gal tikrai verta pabandyti. Jei pavyktų gauti

paramą, galėčiau nusipirkti technikos ir įrankių, įsteigti įmonę ir pradėti savo verslą.“

Paraiška, verslininkės manymu, per sudėtinga, tad, be išmanančio žmogaus konsultacijų ir pagalbos, ją būtų sunku parengti. „Vykdant didesnius projektus, viešieji pirkimai gal ir reikalingi, bet, kai projekto vertė – vos keliasdešimt tūkstančių ir kai pusę sumos sudaro nuosavos lėšos, visada pirksi tą prekę, kuri labiausiai tinkama ir pagal kainą, ir pagal kokybę. Prieš išsirinkdama ir techniką, ir įrankius labai daug konsultavausi, rinkau informaciją. Ir ataskaita. Ji per daug sudėtinga. Juk ką bepirktumei, gauni sąskaitą. Nejaugi neužtenka to, kad dokumentais įrodai, kur ir kaip panaudojai skirtą paramą“, – mano Ramutė Ruginienė.

Ruginių sodybą puošia įvairių formų medžiai

Už projekto lėšas įsigyta technika

Pagrindinis moters parengto projekto „Verslas, kuriantis grožį“ tikslas – pradėti moters inicijuojamą ir Švenčionių rajone naują verslą. „Kol kas rajone nebuvo įmonės, kuri teiktų aplinkos tvarkymo, apželdinimo ir priežiūros paslaugas. Švenčionių rajono VVG „Švenčionių partnerystė“ įgyvendinamoje bandomojoje strategijoje landšafto tvarkymas minimas tarp itin reikalingų paslaugų“, – apibūdindama vykdytą projektą pastebi Ramutė.

Jos įgyvendinto projekto vertė – apie 39 tūkst. litų.

VVG „Švenčionių partnerystė“ skyrė beveik 19,5 tūkst. litų.

Įgyvendindama projektą Ramutė Ruginienė nusipirko aplinkos tvarkymui ir priežiūrai, augalų lajos formavimui reikalingos technikos ir įrankių. „Labai patogų. Susidedu viską į priekabą, sėdu ant traktoriuko ir važiuoju pas užsakovą, – demonstruodama naujai įsigytą techniką kalba verslininkė, savo paslaugai teikti jau įsigijusi verslo liudijimą. – Kadangi apie savo teikiamas paslaugas reikia kažkaip žmonėms pranešti, už projekto lėšas susikūriau interneto svetainę, kurioje pristatau savo paslaugas.“

Summary

The farmstead of the Ruginiai family in Cirkliškės is one of the most beautiful not only in the Švenčionys district, but also in the Vilnius county. Roma Ruginienė decided also to help others to adorn their farmsteads. For providing such service, however, special equipment and tools are needed. Encouraged by the LAG, she submitted the project “Business, Creating Beauty,” for the implementation of which the Švenčionys district LAG granted almost LTL 19,500. While implementing the project, Ramutė Ruginienė bought equipment and tools, necessary for environmental management and maintenance, formation of the top of plants, created a website, where she presents her services.

DVASINGUMO IR BENDRUOMENIŠKUMO VERSMĖ

Projekto vykdytojas: Milkuškų kaimo bendruomenė

Projekto vadovas: Česlava Aleksejevec

Paramos suma: 4 487 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 650 – 91590

El.paštas: m.straksiene@gmail.com

Marijona Strakšienė,
bendruomenės pirmininkė

Milkuškų kaimo bendruomenė turi sukaupusi nemenką projektų rengimo ir įgyvendinimo patirtį. Prieš kelerius metus už gautą paramą susiremontavo bendruomenės namus, kuriuose vyksta įvairūs renginiai. Nors, pasak Milkuškų kaimo bendruomenės pirmininkės Marijonos Strakšienės, vyresnio amžiaus gyventojai niekada nebuvo pamiršti, jie yra lankomi, sveikinami su jubiliejais, bet retas iš jų turi galimybę iš namų kur nors toliau išvykti. „Jau rengiant bandomąją strategiją VVG „Švenčionių partnerystė“ buvo atkreiptas dėmesys į pagyvenusių žmonių socialinę integraciją, tad sužinoję, kad švenčioniečių strategijai įgyvendinti skirtas finansavimas, pradėjome domėtis galimybėmis teikti paraišką paramai gauti. Daugelis mūsų bendruomenės vyresnio amžiaus žmonių apie Kryžių kalną buvo tik girdėję, todėl daug kas pageidavo ten nuvažiuoti. Juo labiau, kad prieš kokius trejus metus bandėme gauti paramą šiai pažintinei kelionei, bet

tada mums nepavyko, – pasakoja bendruomenės pirmininkė. – Pradėjome rengti paraišką. Tokio sudėtingumo projekto dar nebuvo turėję. Gerai, kad kilus bent menkiausiam neaiškumui galėjome kreiptis į vietos veiklos grupės pirmininkę. Stiprindami pagyvenusių žmonių socialinę integraciją, mes parengėme projektą „Dvasingumo ir bendruomeniškumo versmė“. Šiam projektui įgyvendinti Švenčionių rajono VVG „Švenčionių partnerystė“ mums skyrė 4 487 litus. Mūsų projekto pagrindinis tikslas – organizuoti pažintinę išvyką į Kryžių kalną, aplankyti ten esantį pranciškonų vienuolyną, o pakeliui užsukti į 400-ajam Švč. Mergelės Marijos apsiareiškimo jubiliejui besirengiančią Šiluvą.“

Susikaupimo minutė

Į išvyką Milkuškų bendruomenė rengėsi vykti ne tuščiomis. „Už projektui įgyvendinti skirtus pinigus nupirkome ažuolą ir padirbinome kryžių, kurį galėtume Kryžių kalne pastatyti“, – sako projekto vadovė Česlava Aleksejevec.

Projekte buvo numatyta į Kryžių kalną nuvežti 49 bendruomenės narius, tačiau pradėję organizuoti kelionę greitai suprato, kad pageidaujančių kur kas daugiau. „Išvykome 64 bendruomenės nariai, nes mums už tą pačią sumą pavyko išsinuomoti didesnę autobusą, – pasidžiaugia bendruomenės pirmininkė Marijona Strakšienė – Į kelionę važiavome trys kartos. Tai buvo nuostabi išvyka. Pirmiausia mes nuvažiavome į Šiluvą. Ten pašventinome mūsų vežamą kryžių. Visi kartu meldamiesi prašėme Švč. Mergelės Marijos sveikatos. Reikėjo matyti, koks susikaupimas ir dvasingumas buvo mūsų bendruomenės narių veiduose. Paskui važiavome į Kryžių kalną. Įsimintinas dalykas – kryžiaus nešimas ir statymas Kryžių kalne. Visą išvyką filmavome, nes už projektui įgyvendinti skirtas lėšas nusipirkome ir skaitmeninę kamerą. Dabar galėsime ir kitus bendruomenės renginius fiksuoti. Dar išleidome lankstinuką, laikraštį. Ten pasakojome apie projektą ir kelionėje patirtus įspūdžius. Juk, išties, bendruomenės nariai iš kelionės grįžo dvasiškai sustiprėję ir pailsėję. Tokios kelionės labai sustiprina bendruomeniškumą. LEADER+ priemonė ir pasirinktas lėšų skirstymas yra labai geras bendruomenių aktyvinimas.“

Milkuškų kaimo bendruomenė Kryžių kalne

Summary

The Milkuškai rural community from the Švenčionys district conceived the project “The Source of Spirituality and the Spirit of Community”. The main goal of the project was to organize the outing to the Hill of Crosses, to visit the Franciscan Monastery located here, and on their way to drop to Šiluva, which was preparing for the 400th Anniversary of the Apparition of the Blessed Virgin Mary.

For the support received, an oak was bought and a cross was made to be placed on the Hill of Crosses. For fixing of the outing and other events, a digital camera was bought.

VVG „PAJŪRIO INICIATYVOS”

LEADER

VVG „PAJŪRIO INICIATYVOS“ BANDOMOSIOS INTEGRUOTOS KAIMO VIETŲVIŲ PLĖTROS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS

Laima Dockeyvičienė

VVG pirmininkė: Laima Dockeyvičienė

Strategijos administratorė: Laima Dockeyvičienė

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 699 – 63246

El.paštas: l.dockeyviciene@rietavas.lt

VVG „Pajūrio iniciatyvos“ yra vakarinėje Lietuvos dalyje. Ji jungia Klaipėdos rajono, Rietavo savivaldybės ir Telšių rajono Varnių seniūnijos teritorijas.

„Iš pradžių mes planavome kurti vietos veiklos grupę, apimančią vien tik Rietavo savivaldybę. 2004 metų vasarą susibūrėme neformali komanda, kuri pradėjome ieškoti galimybių pasinaudoti į LEADER+ priemone ir taip paskatinti kaimo gyventojų aktyvumą. Tačiau, kai pradėjome važinėti į mokymus, išsiaiškinome, kad vien Rietavo savivaldybės neužtenka vietos veiklos grupei steigti, nes šioje teritorijoje esantis kaimo gyventojų skaičius yra mažesnis, negu numatyta LEADER+ priemonės taisyklėse. Pradėjome galvoti, ką mes galėtume pasikviesti. Nusprendėme pakalbinti kaimynystėje esančią Telšių rajono Varnių seniūniją. Kažkas iš iniciatyvinės grupės pasiūlė dar pakviesti Šilalės rajoną, – prisimena VVG pirmininkė Laima Dockeyvičienė.

– Šilališkiai kelis kartus pas mus atvažiavo, bet į vietos veiklos grupę taip ir neįsijungė. Kartu su mumis dirbti sutiko Varnių seniūnija. Mums staigmeną pateikė Klaipėdos rajonas, pasisiūlęs tapti VVG nariu. Vietos veiklos grupę kūrėme vadovaudamiesi visais LEADER+ principais. VVG „Pajūrio iniciatyvos“ vadovauja 26 žmonių valdyba. 12 narių iš Klaipėdos rajono, 11 – iš Rietavo savivaldybės ir 3 – iš Varnių seniūnijos. VVG iniciatyvą ir veiklą palaikė visos trys savivaldybės. Jau pačiuose pirmuosiuose susitikimuose išaiškėjo, kad pasirinktas regionas turi panašių bruožų. Panaši istorija, kultūra. Dirbome labai daug. Rinkdavomės kiekvieną penktadienį. Norėdami aplankyti visus valdybos narius, kiekvieną susirinkimą rengdavome vis kitoje vietoje. Tačiau vietos veiklos grupei lengviau dirbti vienos savivaldybės ribose, todėl visiškai normalu, kad baigiant įgyvendinti baigiamąją strategiją, pradėjo kurtis atskiros vietos veiklos grupės.“

Pasak pirmininkės, VVG „Pajūrio iniciatyvos“ prieš pradėdama rengti bandomąją strategiją išanalizavo teritorijoje esančią situaciją ir jau esamas strategijas bei planus, ištyrė vietos poreikius, tarėsi su bendruomenių nariais, savivaldybėmis, seniūnijomis. „Kol pasirinkome temą, daug diskutavome. Atrodė, visos keturios mums tinka. Tačiau, kai sudėliojome visą turimą informaciją, supratome, kad geriausia mums rinktis temą „Tinkamiausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas“, – pasakoja Laima Dockeyčienė. – Parengti strategiją, kai turi susirinkęs visą tam reikalingą informaciją, nebuvo ypatingai sunku. Juo labiau, kad mums padėjo patyrusi konsultantė Onutė Babravičienė.“

Strategijos prioritetai:

- Bendruomeniškumo plėtra tinkamiausiam gamtos ir kultūros paveldo panaudojimui
- Gamtos ir kultūros paveldas verslo plėtrai

„Pagrindinis mūsų užsibrėžtas tikslas – sutelkti kaimo gyventojus ir bendruomenes gamtos ir kultūros paveldui išsaugoti. Šis tikslas buvo pasirinktas įvertinus socialinės, ekonominės, aplinkosaugos ir kaimo gyventojų poreikių analizės rezultatus. Rengdami strategiją mes galvojome, kaip plėtoti kaimo bendruomenių organizacijas, stiprinti partnerystę, tradicinius amatus ir smulkius kaimo verslus, kaip, panaudojant esamą kultūros ir gamtos potencialą, vystyti kaimo turizmą, didinti jaunimo ir moterų ekonominį ir socialinį aktyvumą“, – strategiją pristato L.Dockevičienė.

Naudingos vietos veiklos grupės konsultacijos

Per pirmąjį kvietimą VVG „Pajūrio iniciatyvos“ gavo 25 paraiškas. 19 buvo skirtas finansavimas. Bendra paramos suma – daugiau kaip 216 tūkst. litų. Minimali paramos suma – 3 tūkst. , maksimali – 25 tūkst. litų.

Per antrąjį kvietimą buvo pateiktos 22 paraiškos, finansavimas skirtas 21. Bendra paramos suma 215,5 tūkst. litų. „Prieš antrąjį kvietimą teikti paraiškas reikėjo labai daug dirbti, nes per ilgai užtrukęs anksčiau gautų paraiškų vertinimas neigiamai atsiliepė kaimo gyventojų aktyvumui. Atsirado minčių, kad jokios paramos jie negaus ir iš tų planų nieko nebus. Tačiau pradėjus projektus įgyvendinti, nuomonė pasikeitė. Juk pirmą kartą pinigai atėjo ne į centrą, bet į kaimą, – pasidžiaugia VVG „Pajūrio iniciatyvos“ pirmininkė. – Projektai buvo labai įvairūs. Kaimo bendruomenės remontavo patalpas centrams steigti, tvarkė aplinką, rengė ir leido leidinius, nusipirko kompiuterinės įrangos, rinko savo kaimo istoriją. Nemažai projektų buvo skirta bendruomeniškumui stiprinti. Buvo rengiamos šventės, organizuojamos ekskursijos. Įgyvendinti keli projektai verslumui skatinti. Kadangi kaime viena opiausių problemų – jaunimo užimtumas, kai kurios kaimo bendruomenės ėmėsi projektų, skatinančių jaunimo aktyvumą. Dalis kaimo bendruomenių norėjo susitvarkyti viešąsias erdves, bet jų optimistinius planus sugriovė nuosavybės problema – nebuvo išspręstas valstybinės žemės panaudojimas visuomeniniams poreikiams.“

Pasak L.Dockevičienės, nemenkas VVG ir vykdančiųjų vietos projektus išbandymas buvo lėšų trūkumas. VVG „Pajūrio iniciatyvos“ padėjo savivaldybės. Klaipėdos rajono savivaldybė pinigus paskolino, o Rietavo – davė garantinį raštą bankui ir įsipareigojo padengti palūkanas.

„Jei nebūtų susiklosčiusi tikra partnerystė su savivaldybėmis, vykdyti vietos projektus būtų buvę nepalyginamai sunkiau, – pastebi L.Dockevičienė. – VVG, kaimo bendruomenių, savivaldybių, seniūnijų, verslininkų partnerystė būtina, bet LEADER priemonė ir skirta tam, kad atsirastų partneriški santykiai. Tos kaimo bendruomenės, kurios teikė paraiškas per antrąjį kvietimą, jau turėjo nedidelį palengvinimą. Jie atsiskaitydami už projektą vietos veiklos grupei galėjo pateikti neapmokėtas sąskaitas. Tačiau VVG Nacionalinei mokėjimo agentūrai privalėjome pateikti tik apmokėtas. Gal vertėtų leisti ir VVG atsiskaitant pateikti sąskaitas, kurias apmokėtume gavę pinigų?“

VVG „Pajūrio iniciatyvos“ pirmininkės Laimos Dockevičienės manymu, nepaisant buvusių sunkumų, bandomosios strategijos nauda akivaizdi. Pirmiausia strategijos rengimas ir įgyvendinimas išmokė partnerystės ir komandinio darbo. „Kaimo bendruomenės įgijo naujų žinių ir įgūdžių. Kad ir viešieji pirkimai. Išties, jie pareiškėjams sudarė nemažai sunkumų, tačiau tai akivaizdus parodymas kaimo žmogui, kad tą patį daiktą ar paslaugą galima pigiau ir geresnėmis sąlygomis įsigyti, – patirtimi dalijasi L.Dockevičienė. – Pagaliau, ir dokumentacijos tvarkymas. Popierių labai daug, bet tas darbas – konkretus paaiškinimas, kad projekto vykdymui skirti pinigai negali būti bet kur ir bet kaip išleidžiami. Jie turi padėti siekti užsibrėžto tikslo. Ir dar, mano manymu, labai svarbu, kad įgyvendindami strategiją mes išmokome tartis ir darome ne tai, ką aš nusprendžiau, bet ką mes, pasitarę su gyventojais, nutarėme daryti.“

Summary

The LAG “Pajūrio iniciatyvos” is located in the western part of Lithuania. It consists of the territories in the Klaipėda district, Telšiai county Rietavas municipalities and Telšiai district Varniai eldership. The LAG “Pajūrio iniciatyvos” is guided by the Board of 26 people, including 12 members from the Klaipėda district, 11 from Rietavas municipality and 3 from the Varniai eldership. The LAG initiative and activity was supported by all three municipalities. It implemented a pilot strategy “Implementation of a Pilot Strategy of the Integrated Development of the Rural Localities.”

With the assistance of the consultants, the LAG, prior to preparing a pilot strategy, analyzed the situation existing in the territory and the already existing strategies and plans, studied the local needs, consulted with the community members, municipalities, and elderships. “We discussed a lot before selecting a theme. It seemed that all four are good with us. However, when we arranged all the available information, we understood that for us it was best to give preference to the theme “The Most Proper Use of Natural and Cultural Resources,” says the LAG Chairman Laima Dockeyvičienė.

During the first call, the LAG “Pajūrio iniciatyvos” received 25 applications, of which the funding was granted to 19. The total amount of support was more than LTL 216,000. Minimum support amounted to LTL 3,000, maximum to LTL 25,000.

At the second call, 22 applications were submitted, funding was allocated to 21, and the total amount of support was LTL 215,500.

The diversity of projects prevailed. The rural communities repaired the premises for setting up the centres, put to order the environment, prepared and published publications, bought computer equipment, and collected the history of their village. A number of projects were dedicated to the strengthening of the spirit of community. Festivities and excursions were organized. Several projects for promotion of entrepreneurship were implemented. According to L.Dockeyvičienė, the implementation of a pilot strategy taught them the partnership and team work. The rural communities gained new knowledge and skills.

APLINKOS TVARKYMAS – SOCIALINĖ KAITA VISUOMENĖJE

Laima Karbauskienė

Projekto vykdytoja: Klaipėdos rajono
Lapių kaimo bendruomenė

Projekto vadovė: Laima Karbauskienė

Paramos suma: 5 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 46 – 446993

El.paštas: laimakarbauskiene@one.lt

Kai iš pagrindinio kelio pasuki link Lapių, pasitinka ne tik vaizdingas Minijos slėnis, bet ir tausoti gamtą raginantis stendas. „Tai mūsų bendruomenės sumanymas. Jį pastatėme įgyvendindami projektą „Aplinkos tvarkymas – socialinė kaita visuomenėje“, – paaiškina projekto vadovė Laima Karbauskienė ir priduria. – Kitais metais Lapių bendruomenė švęsime penkerių metų sukaktį. Per tą laiką didesnių projektų nebuvo nei rengę, nei įgyvendinę. Tik Žemės ūkio ministerija buvo skyrusi lėšų bendruomenės namams suremontuoti. Klaipėdos rajono savivaldybė parėmė mūsų sumanymą įrengti sporto salę. Dabar vaikai vakarais joje sportuoja.“

LEADER+ priemonės atėjimas į Lapius neatsiejamas nuo bendruomenės pirmininkės. „Kai patekau į „Pajūrio iniciatyvos“ vietos veiklos grupę, buvau ką tik iškepta kaimo bendruomenės pirmininkė. Tad nežinojau, nei kur einu, nei ką ten darysiu. Buvo

minčių net atsisakyti iš VVG, bet gal ir gerai, kad neatsisakiau. Laikas, praleistas dirbant vietos veiklos grupėje, man labai daug davė“, – pasidžiaugia L.Karbauskienė.

Jau rengiant strategiją Lapių bendruomenė ir jos valdyba ne sykį diskutavo, ką jie norėtų padaryti savo kaime, jei strategija būtų finansuojama. Dauguma siūlė sutvarkyti viešąsias erdves. Reikia sutvarkyti parką, prie tvenkinio būtų galima įrengti paplūdimį, bet bendruomenė neturėjo žemės nuosavybės dokumentų. Ta pati problema sutrukdė kurti ir pažintinį taką. Vietos labai gražios. Skardžiai. Uolos. Žvelsos upelio vingiai. Tad bendruomenė nusprendė rengti aplinkosauginį projektą.

Projektui įgyvendinti VVG „Pajūrio iniciatyvos“ skyrė 5 tūkst. litų.

Projektas buvo vykdomas dviem etapais. „Per pirmąjį etapą buvo surengta talka ir sutvarkytos Žvelsos pakrantės, kuriose voliojosi poilsiautojų palikti plastikiniai buteliai ir šiukšlės. Plaukėme baidarėmis, viską rinkome ir krovėme į maišus. Paskui tuos maišus seniūnija surinko ir išvežė. O Lakštingalų slėnį tvarkėme žiemą. Baiminomės, kad per pavasario potvynį upė šiukšlių nenuplautų. Į talkas žmonės kviesdavome. Ir susitikę pakalbėdavome, ir telefonu paskambinę paragindavome. Vyresnio amžiaus žmonių netrukdydavome, o jaunesni mielai atsiliepdavo. Kadangi vyresnio amžiaus žmonėms labai reikia bendravimo, jiems surengėme ekskursiją. Kitas etapas – bendruomenės švietimas. Su jaunimu iš atliekų darėme įvairius daiktus, taip aiškindamiesi, kaip ir kam galima panaudoti atliekas. Surengėme paskaitą, kurioje Klaipėdos universiteto dėstytojas bendruomenės nariams pasakojo apie aplinkos tvarkymą, – projektą apibūdina bendruomenės primininkė. – Mes dar vykdėme vieną VVG „Pajūrio iniciatyvos“ finansuojamą projektą. Tai „Septynių kaimų praeitis ir dabartis“. Imtis šio projekto paskatino nykstantys senieji kaimai ir jų gyventojai. Bendruomenės nariai surinko, užrašė ir atskiru

leidiniu išleido iš gyvų lūpų surašytą bendruomenei priklausančių kaimų istoriją. Tie du VVG „Pajūrio iniciatyvos“ finansuojami projektai bendruomenei buvo gera mokykla. Išmokome dirbti komandoje, įsiklausyti į kitų nuomones, tvarkyti dokumentaciją. Įgytos žinios ir įgūdžiai mums pravers ieškant lėšų kitiems bendruomenės sumanymams įgyvendinti.“

Lapių bendruomenės nariai gamtą gelbėjo nuo šiukšlių

Summary

The Lapiai rural community in the Klaipėda district implemented the project “Environmental Management – the Social Change in the Society”. For the implementation of the project LTL 5,000 was allocated.

A help was organized, and the Želsva banks, where plastic bottles were thrown and rubbish by holiday-makers was scattered, were cleaned. The Lakštingalos valley was also cleaned. We invited people encountering them and calling by phone. Trainings were also organized, and environmental management here was spoken about. A stand was installed at the entrance to Lapiai, calling to preserve nature.

Projekto pavadinimas:

BENDRUOMENĖS SUSIBŪRIMO VIETOS LAUKE ĮRENGIMAS

Projekto vykdytojas: Rietavo savivaldybės
Tverų bendruomenė

Projekto vadovė: Danėlė Grauslienė

Paramos suma: 20 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 694 – 81 263

El.paštas: dana_grausliene@yahoo.ca

Danėlė Grauslienė

„Mums labai trūko vietos, kurioje galėtume rengti didesnes miestelio šventes. Svarbiausiems renginiams nuomodavome kilnojamą estradą, kurią statydavome judriame miestelio centre. Tai nebuvo saugu šventės dalyviams. Be to, kiekvieną sykį už ją tekdavo gana brangiai mokėti. Atnaujinant Tverų vidurinės mokyklos sporto aikštyną, buvo numatyta vieta naujai vasaros estradai. Kilo mintis teikti paraišką VVG „Pajūrio iniciatyvos“, kad galėtume įsigyti kilnojamą estradą. Projektas buvo teigiamai įvertintas. Jam skirta 20 tūkst. litų. 10 proc. pridėjo Rietavo savivaldybė, – projektą pristato jo vadovė Danėlė Grauslienė. – Darbu prisidėjo ir bendruomenės nariai.“

Tverų seniūnas Antanas Zalepūgas pasidžiaugia, kad vos baigus darbus, scena buvo išbandyta. Vyko tradicinė miestelio šventė. Naujoje estradoje koncertavo vietos saviveiklininkai, dainininkas Romas Dambrauskas bei D.Dvarionaitės grupė.

Šis projektas – tarsi, dalis vieno didelio Tverų bendruomenės sumanymo. Įgyvendindami projektą „Kultūra kaimui“, kuriam įgyvendinti VVG „Pajūrio iniciatyvos“ skyrė 10 tūkst. litų, jie kultūros namams nupirko muzikos instrumentų, apšvietimo aparatūrą, nešiojamą kompiuterį, projektorius, ekraną.

Iš VVG gavusi 5 tūkst. litų projektui „Heraldika – priemonė Tverų bendruomenės aktyvumui skatinti, didinti sąmoningumą“,

Tverų bendruomenė susikūrė savo herbą. „Daugiausiai buvo siūloma vaizduoti gražų mūsų apylinkių kraštovaizdį, piliakalnius, archeologinius radinius, liudijančius apie garbingą Tverų istorinę praeitį. Galiausiai buvo nutarta, kad Tverų heraldika turėtų atspindėti kunigaikščio Vykinto laikus, Hipatijaus metraštyje minima Tverų pilį. Prisiminta, kad Tverų pavadinimas greičiausiai galėjo reikšti gerai įtvirtintą, aptvertą vietovę, tikusią apylinkių

gynybai. Tačiau nutarus pavaizduoti pilies tvorą su žvalgybinio bokšteliu, didelio tveriškių pritarimo šis projektas nesulaukė. Aktyviau diskutuojant apie kovas kunigaikščio Vykinto laikais prie Tverų pilies ir apie šiose vietose būsimą karaliaus Mindaugo sužalojimą, Heraldikos komisijai pasiūlius, Tverų herbe nuspręsta vaizduoti pilies tvorą be bokštelio, tik

**Tverų seniūnas
Antanas Zalepūgas**

Tverų bendruomenės įsigyta kilnojamoji estrada buvo išbandyta per tradicinę miestelio šventę

virš jos iškilę strėlių antgaliai. Herbo projekte esančios spalvos ir simboliai reiškia gynybą, narsą, kovą, žinias. 2008 m. rugpjūčio 12 dieną. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu buvo patvirtintas Tverų herbas – juodame lauke virš raudonos nusmailintų stulpų gynybinės tvoros – trys auksiniai ietigaliai“, – pasakoja seniūnas Antanas Zalepūgas.

„Ketvirtas projektas – „Dviračiai – kaip turizmo, bendravimo, auklėjimo ir bendruomenės telkimo priemonė“. Jam įgyvendinti iš VVG „Pajūrio iniciatyvos“ gavome 10 tūkst. litų. Nupirkome 20 dviračių. Nors dviračių takų neturime, bet čia esantys keliai nėra per daug užkrauti, tad jais galima saugiai keliauti ir dviračiais. Juo labiau, kad mes turime turizmo centrą, o čia dirbanti specialistė visada mums padeda sudaryti maršrutus, geriausiai parodančius Tverų ir jo apylinkių grožį“, – pasidžiaugia bendruomenės pirmininkė Danėlė Grauslienė.

O seniūnas priduria: „Mes viską darome dėl savo žmonių, norime, kad jie gyventų gražesnėje aplinkoje, kad turėtų viską, ko reikia, kad būtų ir patiems malonu ir kad būtume svečiams patrauklūs.“

Summary

Budraičiai community from Kelmė district implemented the project “Establishment of a micro company for recycling of ecological products“. Kelmė district partnership LAG allocated 34,183 Lt for the implementation of the idea of the community. The establishment of a micro company for recycling of ecological vegetables was motivated by the increase in numbers of ecological farms. The funding was used to equip premises for the future company.

In the workshop with 5 work places cabbages will be pickled, carrot juice will be made for the start. Later on the needs of farmers will be taken into account.

EKOTURIZMAS DIDŽIOJO PALŪKŠČIO KAIME

Rima Ročienė

Projekto vykdytoja: Telšių rajono
Didžiojo Palūkščio bendruomenė

Projekto vadovė: Rima Ročienė

Paramos suma: 10 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 687 – 81263

El.paštas: rocrim@gmail.com

„Varnių muziejaus direktorius Antanas Ivinskis yra VVG „Pajūrio iniciatyvos“ valdybos narys. Kai buvo paskelbtas pirmasis kvietimas, jis, žinodamas, kad Didžiojo Palūkščio bendruomenė dar labai jauna, paskatino rengti projektą. Be abejo, kibome į darbą. Bendruomenės nariai seniai svajojo prie Lukšto ežero turėti jaukią poilsiavietę ir paplūdimį. Dabar gi, mūsų kaimo žmogui prieiti prie ežero beveik neįmanoma. Kadangi bendruomenė neturime savo patalpų, ši poilsiavietė mums turėjo tarnauti ir kaip bendruomenės susibūrimų vieta. Mes net Naujuosius metus su bendruomene lauke sutikome. Ant kalvelės laužus kūrenome. Kadangi bendruomenė savos žemės neturi, pradėjome dairytis, kas mums galėtų padėti. Iš pradžių buvome nusižiūrėję į valstybinę žemę, bet jos gauti mums nepavyko. Laimei, radome miško savininką – bendramintį, kuris pritarė mūsų sumanymams ir išnuomojo 4 ha miško prie ežero. Tačiau kol parengėme paraišką, kol susirinkome

reikalingus dokumentus, pasibaigė paraiškų priėmimo laikas. Pavėlavome vos kelias dienas. Labai nusiminėme, – pasakoja bendruomenės pirmininkė Rima Ročienė. – Mus nuramino, kad po kurio laiko bus skelbiamas kitas kvietimas teikti paraiškas.“

Antrasis kvietimas Didžiojo Palūkščio bendruomenei buvo sėkmingas. Jų projektui „Ekoturizmas Didžiojo Palūkščio kaime“ buvo skirta 10 tūkst. litų parama. 10 proc. sumos įnešė pati bendruomenė iš nario mokesčio. „Bendruomenės nariai suorganizavome talkas, per kurias išvalėme 50 arų prie Lukšto ežero išsinuomoto sklypo. Išrinkome šiukšles, iškirtome krūmokšnius ir kitus menkaverčius augalus. Kadangi dauguma bendruomenės narių yra dirbantys žmonės, talkas rengėme ir per Joninių ilgąsias šventes, ir sekmadieniais. Tačiau savanoriškas darbas labai suvaržytas. Žmogus ateina savanoriškai dirbti, o reikia net jo asmens kodą užrašyti. Džiaugiuosi, kad bendruomenės nariai, kaimo gyventojai labai geranoriškai pasižiūrėjo į projektą. Sykį pakviesti, jie rinkosi į talkas. Antrą kartą jų kviesti nereikėjo.

Bendruomenė išvalė mišką

Už gautas paramos lėšas nusipirkome ir pasistatėme lauko baldus, pavėsinę. Įrengėme vaikų žaidimų aikštelę, pastatėme sūpynes. Netoli poilsiavietės, įrengėme mašinų stovėjimo aikštelę, sutvarkėme iš jos link poilsiavietės vedantį kelią ir jį uždarėme šlagbaumu. Bent su mašinomis nevažinės. Mes nesame prieš, kad mūsų poilsiavietėje apsilankys svečiai, tik labai nenorime, kad jie paliktų ją prišiukšlintą. Saviškių ir svečių patogumui padarėme ir pastatėme nemažai medinių šiukšliadėžių“, – rodydama įgyvendinant projektą įrengtą poilsiavietę pasakoja R.Ročienė.

Kadangi šiuo projektu buvo siekiama ir kaimo gyventojus paskatinti sava sodybas gražiau tvarkyti, buvo surengtas

Poilsivietė prie Lukšto ežero

seminaras, kuriame lektorius kaimo žmones supažindino su sodybos tvarkymo subtilybėmis: kokius augalus ir kaip sodinti, kaip juos prižiūrėti.

„LEADER priemonė labai naudinga, tik rengiant jos finansuojamus projektus, juos įgyvendinant ir už juos atsiskaitant labai daug popierizmo. Manau, atsiskaitant užtektų prie ataskaitos pridėti parduotuvės išrašytą sąskaitą. Bendruomenėse žmonės dirba savanoriškai ir laisvu nuo darbo metu, todėl reikėtų, kad viskas būtų paprasčiau. Ir viešieji pirkimai. Nemanau, kad jie reikalingi. Vis tiek perki artimiausioje ir dažniausiai vienintelėje kaimo parduotuvėje. Dabar, vadovaudamiesi taisyklėmis, imituojame apklausas, o praktiškai apgaulinėjame tuos, kurie mums duoda pinigus, – samprotauja Rima. – Iš kitos pusės, šis projektas mums buvo gera mokykla. Išmokė tvarkyti dokumentus ir buhalteriją taip, lyg įgyvendintume milijoninės vertės projektą. Be abejo, išmokome ir susitelkti darbui, o darbas labai sustiprina bendruomeniškumą.“

Summary

The Didysis Palūkštis community from the Telšiai district received LTL 10,000 for the implementation of the project “Ecotourism in the Village of Didysis Palūkštis.” The community itself contributed 10 percent from the membership fees. The members of the community in the course of two voluntary helps cleaned 50 ares of the plot leased at Lukštas Lake. Collected rubbish, cut brushwood and other low-valued plants. From the project funds, the outdoor furniture and the arbour were bought and placed, the playground for children was outfitted, and the swing was installed. Close to the place of rest, a parking site was built. Since this project was aimed at stimulating the rural population to manage their farmsteads more beautifully, a seminar was held, and the lecturer here acquainted the rural residents how to put to order a farmstead, what plants and how to plant.

Projekto pavadinimas:

MEDINGĖNŲ MOTERŲ GALIŲ IR ĮGŪDŽIŲ STIPRINIMAS

Irena Bagdonienė

Projekto vykdytojas:

Rietavo savivaldybės Medingėnų bendruomenė „Medinga“

Projekto vadovė: *Irena Bagdonienė*

Paramos suma: *16 515 Lt*

Kontaktai: *mob.tel.: 8 – 610 – 64879*

El.paštas: *medinga@yahoo.com*

Kol kas į Medingėnus veda tarp miškų ir laukų vingiuojantys žvyrkeliai. Neatsitiktinai šis kaimas Rietavo savivaldybėje vienu atokiausiu vadinamas.

Rašytiniuose šaltiniuose Medingėnai minimi nuo XII amžiaus. XIV – XVI a. čia buvo pavieto centras. XVI a. pradžioje Medingėnų dvarą valdė Žemaičių seniūnas Kęsgaila. Vėliau šis dvaras priklausė Šiukštoms, Gorskiams.

1877 metais Šiukštų dvare gimė rašytoja Šatrijos Ragana.

„Manau, kad Medingėnai galėtų būti patrauklūs ramaus poilsio ieškantiems turistams. Gražios apylinkės, nemažai lankytinų vietų“, – samprotauja 2003 metais įsikūrusios Medingėnų bendruomenės „Medinga“ pirmininkė Irena Bagdonienė, neslėpdama, kad pagrindinis bendruomenės tikslas – per projektus pritraukti lėšų ir kurti čia gyvenantiems bei svečiams malonią ir jaukią aplinką.

Bendruomenės užuomazga – Irenos Bagdonienės suburtas folklorinis ansamblis „Medinga“, kuris per šventes dainomis ir šokiais kaimo žmones džiugindavo, o liūdną minutę giesmėmis

kaimyną į paskutiniąją kelionę išlydėdavo. „Kai išsiaiškinome, kad be oficialios bendruomenės negalėsime LEADER+ priemoneje dalyvauti, ir įsiregistravome“, – nuoširdžiai prisipažįsta Irena.

Vienas pirmųjų bendruomenės darbų – suremontuota 1902 metais statyta bažnyčia. Bendruomenė prisidėjo ir renkant aukas, ir darbu. Taip pat bendruomenė rūpinosi ir kaimo žmonių laisvalaikiu. Rengė šventes, vakarones.

„Vis jutau, kad mūsų žmonėms reikia naujų žinių, naujų patirčių. Kai kitų vietovių bendruomenės atstovai skųsdavosi, kad nebegali žmonių į seminarus prisikviesti, mūsiškiai tik svajojo apie kompiuterinio raštingumo, anglų kalbos ir kitokius mokymus. Važiuoti mokytis į Rietavą ar Plungę gali tik vienas kitas. O ir prisiruošti kaimo žmogui nėra paprasta. Todėl sužinojė, kad VVG „Pajūrio iniciatyvos“ skelbia kvietimą teikti paraiškas paramai gauti, nusprendėme pabandyti laimėti. Nutarėme surengti mokymus moterų kompiuteriniam raštingumui stiprinti ir anglų kalbos mokymui, – apie projektą pasakoja bendruomenės pirmininkė. – Parengti projektą mums padėjo vietos veiklos grupės darbuotojai. Buvome labai patenkinti, kad mums buvo skirta parama.“

Įgyvendinant projektą kompiuterinio raštingumo mokėsi 14, o anglų kalbos – 10 žmonių. Pasak I.Bagdonienės, beveik visi, pradėję lankyti mokymus, juos ir baigė, nes kiekvienas suvokė, kad tos žinios ir įgūdžiai reikalingi.

„Be to, nuošalesnių miestelių ir gyvenviečių žmonėms labai trūksta informacijos, todėl labai svarbu palaikyti glaudesnius ryšius su kitomis bendruomenėmis. Dalį paramos „Medinga“ skyrė išvykai į Dzūkiją. Mus domino dzūkų patirtis atgaivinant senuosius amatus. Juk ir Medingėnų žmonės galėtų tos veiklos imtis. Ne vienas jau apie tai ir galvoja, – projekto sužadintomis iniciatyvomis džiaugiasi I.Bagdonienė. – Be abejo, nuvažiavę į Dzūkiją aplankėme ir vandens parką, apžiūrėjome Druskininkus. Juk nemaža dalis mūsų žmonių šiuose kraštuose lankėsi pirmą kartą.“

I. Bagdonienės teigimu, didžiausia vykdyto projekto nauda ir buvo sužadintas žmonių aktyvumas. Nors kaimo žmonės niekada nebuvo vienas nuo kito nutolę, bet šis projektas jiems leido pajusti bendruomeniškumo svarbą sprendžiant kaimui rūpimus klausimus. „Ir dar, mūsų žmonės pajuto, kad geroms idėjoms įgyvendinti net atokiausio kaimo bendruomenė gali gauti lėšų“, – sako „Medingos“ pirmininkė Irena Bagdonienė.

Kompiuterinio raštingumo pamoka Medingėnuose

Summary

“Be together”, a public organization of the disabled, implemented the project “Establishment of a beekeeping craft museum and ecological beekeeping training studies for the integration of the disabled in the society”. The project was formulated and proposed together with the public organization of the disabled „Be together“.

The funding of 34,348 Lt was allocated for the project implementation. The funding was utilized to renovate the premises where an apiarian museum-studio was established. The collected exhibits track the development of beekeeping and the application of bee products. According to Arvydas Maziukas, an apiarist, who initiated the implementation of this project, the museum seeks the interest of people, especially of the young ones, in the perishing beekeeping business in Lithuania.

VISUOMENINĖ ORGANIZACIJA „UKMERGĖS RAJONO VVG“

LEADER

UKMERGĖS RAJONO BANDOMOSIOS INTEGRUOTOS KAIMO VIETŪVIŪ PLĒTROS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS

**Reda Liubomirskienė, VVG
valdybos narė**

VVG pirmininkė: *Klaudija Stepanova*

Strategijos administratorė: *Vida Meliūkštienė*

Kontaktai: *mob.tel.: 8 – 618 – 52848*

El.paštas: *vidalyd@yahoo.com*

„Ukmergės vietos veiklos grupės nariai susibūrė 2003 metais. Grupės tikslai – pagerinti kaimo vietovių žmonių gyvenimą, skatinti jų iniciatyvas ir savanoriškai dirbti partnerystėje. VVG veikla buvo organizuojama, vadovaujantis mūsų pačių Kaimo bendruomenių partnerystės programos patirtimi ir jos priemonėmis: strategine taisykle „iš apačios – į viršų“, žmogiškųjų resursų panaudojimu lygiavertiškumo ir partnerystės principais kaimo vietovių gerovei kurti, vietinių kaimo bendruomenių aktyvumui skatinti. Rajono gyventojai, vildamiesi pasinaudoti fondais ir imtis veiklos, reikalingos jų kaimui, kūrė kaimo bendruomenes. Šiuo metu Ukmergės rajone veikia 32 kaimo bendruomenės, – pasakoja VVG valdybos narė Reda Liubomirskienė. – Kai vietos veiklos grupė apsisprendė, kad Ukmergės rajonui reikalinga bandomoji strategija, surengėme susirinkimą, į kurį sukvietėme įvairių sričių atstovus. Po susirinkimo supratome, kad kiekvienas rajono

gerovę matome skirtingai, tačiau išgirsti pageidavimai ir siūlymai mums tapo pagrindu rengiamai strategijai, nes žinojome rajono gyventojų poreikius ir lūkesčius.“

Pasak R.Liubomirskienės, rengiant strategiją vietos veiklos grupė organizavo Ukmergės rajono gyventojų apklausą, susitikimus su atskirų seniūnijų gyventojais, analizavo situaciją, naudojosi konsultacinės firmos paslaugomis. „Viso to darbo rezultatas – pakankamai reali rajono situacija, kas, manau, ir buvo vienas iš mūsų sėkmės faktorių. Mūsų strategija buvo paremta realiais rajono gyventojų poreikiais, – pasidžiaugia R.Liubomirskienė. – Strategijai rengti pasirinkome temą „Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas“.

Strategijos prioritetai:

- Patrauklios gyventi aplinkos kūrimas, stiprinant kaimo bendruomenių aktyvumą ir gebėjimus
- Kaimo gyventojų verslumo skatinimas darnioje aplinkoje

„Sužinoję, kad mūsų strategijai įgyvendinti skirti pinigai, manėme, jog viską labai lengvai įgyvendinsime. Tačiau, kai pradėjome viską daryti pagal patvirtintas taisykles, teko gerai pasukti galvas, kaip visus sumanymus pritempti prie taisyklių, – nusišypso Reda ir priduria. – Buvo ir kitų problemų. Vėlavo strategijos įgyvendinimo terminai, neaiškumai gairėse, neišspręsta galimybė teikti projektus, kuriems reikalinga žemės panauda arba nuoma, dėl ko teko atidėti ne vienos kaimo bendruomenės ketinimus sutvarkyti viešąsias erdves ir taip savo kaimui suteikti daugiau patrauklumo.“

2006 metų gruodžio mėn. 14 d. Ukmergės VVG paskelbė pirmąjį kvietimą teikti paraiškas. Apie tai rajono gyventojai buvo informuojami per spaudą. Buvo rengiami susitikimai, per kuriuos

ir kaimo bendruomenės, ir pavieniai asmenys buvo raginami rengti ir teikti paraiškas paramai pagal LEADER+ priemonę gauti. Tačiau žmonių aktyvumas nebuvo toks, kokio tikėtasi. Pasak R.Liubomirskienės, vieni išsigando didelės dokumentacijos, kiti projekcinę veiklą atidėjo vėlesniam laikui. Per pirmąjį kvietimą, trukusį dvi savaites, buvo gautos 23 paraiškos, iš jų 13 skirtas finansavimas. Šiems projektams įgyvendinti buvo panaudota daugiau kaip 191 tūkst. litų. Įgyvendinant projektus buvo atnaujinti septynių kaimo bendruomenių namai, paremti keturi jaunimo iniciatyvų projektai. Vienas projektas skirtas visų bendruomenės narių integracijai ir vienas projektas – tradicinių vietos produktų gamybos atgaivinimui ir pritaikymui rinkai. „Tačiau pradėjus įgyvendinti projektus susidūrėme su nuosavų lėšų trūkumu. Iš kur bendruomenės gali turėti nuosavų, jei, sakykime, projekto vertė 20 tūkst. litų. Ir čia mums labai pagelbėjo Ukmergės rajono savivaldybė, rajono tarybos nutarimu skyrusi kofinansavimą visiems bendruomenių projektams. Bendruomenės labai dėkingos rajono tarybai ir merui Algirdui Kopūstui už pagalbą, – pabrėžia strategijos administratorė Vida Meliūkštienė. – Kitas dalykas – strategijai įgyvendinti reikalingos nuosavos lėšos, nes tik po to, kai, kai strategija įgyvendinama, pinigai gražinami. Nė viena vietos veiklos grupė tokių pinigų neturi. Šis klausimas užgulė vietos veiklos grupės pirmininkės, finansininkės, valdybos narių pečius. Ukmergės VVG nusprendė imti paskolą, o palūkanas padengti savivaldybės skirtais pinigais. Jei nebūtų partnerystės su savivaldybe, tokio palaikymo ir pagalbos, įgyvendinti strategiją būtų buvę kur kas sunkiau.“

Antrasis kvietimas teikti paraiškas buvo paskelbtas 2008 metų sausio viduryje ir truko iki vasario 14 dienos. Ilga pertrauka po pirmųjų paraiškų pateikimo atsiliepė žmonių aktyvumui. Nepaisant visų VVG pastangų, buvo užregistruota tik 17 paraiškų. Iš jų 15 skirtas finansavimas. Už gautą paramą jaunimas surengė penkių

dienų stovyklą, šešios bendruomenės įgyvendino pilietiškumo ugdymo projektus: rengė susitikimus su kraštiečiais, išvykas, ženklino kaimo ribas. Paremti šeši verslumo projektai.

Iš viso Ukmergės rajono vietos veiklos grupė įgyvendino 28 projektus.

„Pradėjus įgyvendinti vietos projektus teko įveikti dar kelis nelengvus išbandymus. Pirmiausia – projektų vertinimas. Nebuvo parengtų projektų vertinimo ekspertų, trūko šio darbo patirties, žinių ir gebėjimų. Sunku buvo rasti „tinkamas finansuoti“ idėjas. Kartais pritrūkdavo kantrybės paraiškų taisymui, papildymui, pažymų paieškai“, – sako VVG valdybos narė R.Liubomirskienė.

„Didžiausia vienam projektui skirta paramos suma – 20 tūkst., mažiausia paramos suma – 5 tūkst. litų. Kai rengdami strategiją numatėme tokias sumas, norėjome, kad kuo daugiau bendruomenių pajustų realią paramos naudą ir, be abejo, vadovavomės to meto kainomis. Tačiau kol buvo vertinamos paraiškos, kainos smarkiai išaugo ir, kai 2008 metais projektus pradėjome įgyvendinti, pamatėme, kad už 5 tūkst. litų ne kažin ką padarysi. Gaila žmonių darbo, idėjų. Dokumentacijos kiekis nuo skirtos sumos nepriklauso. Žmogui, turinčiam buhalterinį išsilavinimą, projekto lėšų apskaita, ataskaitos parengimas nėra neįveikiamas dalykas, tačiau bendruomenėms, kurios neturi pinigų buhalterui sumokėti už darbą, su šia užduotimi susidoroti sekasi labai sunkiai. Ne paslaptis, kad dalį dokumentacijos padėjo užpildyti vietos veiklos grupės darbuotojai. Džiaugiamės bendradarbiavimu su Nacionaline mokėjimo agentūra, tiek centrinės, tiek ir Vilniaus skyriaus geranoriškais konsultacijomis ir pagalba. Jie ne tik paaiškina, bet ir padeda ištaisyti klaidas. – patirtimi pasidalija strategijos administratorė. – Kitas dalykas, esant nedidelei maksimaliai paramai, kelios bendruomenės, norėdamos gauti daugiau pinigų, rengė ir teikė po 2 – 3 projektus, o ataskaitas reikėjo teikti už kiekvieną projektą. Dėl to teko pildyti keliskart

daugiau dokumentų. Rengdami strategiją 2007 – 2013 metams ne tik gerai apgalvojome ir maksimalią, ir minimalią paramos sumą, bet ir įvertinome galimą infliaciją. Be to, vertėtų pagalvoti ir apie kompleksinius projektus. Tai padėtų efektyviau panaudoti LEADER metodo paramą, sukurti visapusiškesnę gerovę kaime, o tai ir yra vienas pagrindinių mūsų strategijos tikslų.“

„Įgyvendindami bandomąją integruotą strategiją įgijome labai daug patirties. Tiek VVG nariai, tiek ir kaimo bendruomenės, tiek ir visi rajono kaimo gyventojai. Išmokome pasitikėti savimi ir kitais, įveikti sunkumus, išvengti rutinos, bendrauti su įvairiais žmonėmis, rengti projektus ir juos įgyvendinti, – strategijos privalumus vardina valdybos narė R.Liubomirskienė. – Bandomoji

Ukmergės rajono vietos veiklos grupės nariai

strategija mums akivaizdžiai parodė, kad kiekvieno projekto sėkmė priklauso nuo komandos. Rezultatas pasiekiamas tik tada, kai komanda yra savanoriškai susikūrusi. Viskas priklauso nuo žmonių. O kad darbas būtų smagesnis, reikia negailėti žmonėms gero žodžio.“

Summary

The public organization “Ukmergė District Local Action Group” implemented a pilot strategy “Implementation of the Pilot Integrated Strategy for the Development of Rural Localities in the Ukmergė District”.

While preparing the strategy, the local action group organized the poll of the Ukmergė district residents, meetings with the residents of separate elderships, analyzed the situation, and used the services of the consulting firm.

During the first call, 23 applications were received, of which funding was allocated to 13. For the implementation of those projects, over LTL 191,000 was used.

During the second call, 17 applications were filed. Funding was granted to 15. In total, the Ukmergė district Local Action Group implemented 28 projects. Seven rural communities repaired the community houses, 7 entrepreneurship projects of the rural residents were supported. Rural festivities and other events were organized; the attributes of villages were created. The biggest amount of support for one project equaled LTL 20,000. The smallest amount was LTL 5,000.

“While implementing the pilot strategy, broad experience was gained by the LAG members and rural communities as well as the rural residents of the district. We learnt to be self-confident and trust other people, to communicate with different people, to prepare projects and to implement them,” says the Board member R.Liubomirskienė. “The pilot strategy showed evidently that success of each project depends on the team. The result may be achieved only if the team was formed on a voluntary basis. Everything depends on the people. And for the work to be more delightful, good words should not be spared for people.”

SUSITIKIMO VIETA – AUTOBUSŲ STOTELĖ

Aldona Rudokienė

Projekto vykdytojas: Veprių kaimo bendruomenė

Projekto vadovė: Aldona Rudokienė

Paramos suma: 11 602 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 6 87 – 87178

„Vepriai – vienas gražiausių rajono Ukmergės rajono kampelių, apdovanotas išskirtinio grožio gamta ir žinomas garsiomis Kalvarijų koplytėlėmis, turintis savo krašto puoselėjamą muziejų ir kitas lankytojams įdomias vietas. Veprius mielai lanko tiek vietos gyventojų giminaičiai, tiek kraštiečiai, rajono svečiai bei į Ukmergės kraštą atvykstantys užsieniečiai. Vasarą miestelyje gausu poilsiautojų ir stovyklautojų. Neretam svečiui pažintis su miesteliu prasideda nuo autobusų stotelės. Ji yra pačiame miestelio centre prie labiausiai lankomų objektų. Šalia bažnyčia, seniūnija, biblioteka, ambulatorija, parduotuvės, – apie projekto „Susitikimo vieta – autobusų stotelė“ pasakoja Veprių kaimo bendruomenės pirmininkė Aldona Medonienė. – Deja, ši vieta miestelio tikrai nepuošė. Nubraižyti suoleliai ir sienos, išstepliotos lubos. Taip jau yra, kad nelabai tvarkingas jaunimas, atsiradęs apleistoje vietoje, dar labiau ją prišiukšlina. Veprių atnaujinimą nusprendėme pradėti nuo autobusų stotelės.“

Pasak bendruomenės pirmininkės, iniciatyvos prisidėti gražinant aplinką ėmėsi jaunimo grupė prie Veprių kaimo

bendruomenės. Jaunimas nusprendė surengti kūrybinę jaunimo stovyklą, į kurią susirinkęs jaunimas sutvarkytų ir autobusų stotelę. Šią jaunimo iniciatyvą bendruomenė palaikė, skatino ir buvo sumanyto projekto teikėja. Tik, pasak projekto vadovės Aldonos Rudokienės, išguldyti sumanymą paraiškos formoje nebuvo paprasta. Norint gauti paramą pagal LEADER+ priemonę, reikėjo naujų žinių, naujo požiūrio. „Tačiau tai naudinga. Įgijome naujų įgūdžių ir naujos patirties“, – pasidžiaugia projekto vadovė.

Projekto „Susitikimo vieta – autobusų stotelė“ tikslai – suremontuoti ir nudažyti Veprių autobusų stotelės paviljono sienas ir ant jų nupiešti informatyvius Veprių miestelio planą vaizduojančius piešinius. Suburiant jaunimą į bendrą kūrybinę stovyklą taip pat buvo siekiama stiprinti kaimo bendruomenių, mokyklų, jaunimo bendradarbiavimą, aktyvumą, gebėjimus bei savitarpio pagalbos tradicijas. Ir, be abejo, ugdyti aktyvų ir iniciatyvų vietos bendruomenės rezervą.

„Projektui įgyvendinti mes gavome beveik 12 tūkst. litų. Mūsų jaunimo iniciatyvą parėmė ir Kultūros ministerija. Daugiausia pinigų reikėjo stovyklautojų apgyvendinimui ir maitinimui. Dalį lėšų skyrėme dažams ir dažymo priemonėms įsigyti. Į projekto vykdymą norėjome įtraukti kuo daugiau jaunimo, tad 2008 m. liepos 1 – 5 dienomis 60 vaikų nuo 10 iki 18 metų iš 14 Veprių bendruomenei priklausančių kaimų šurmuliavo kūrybinės iniciatyvos stovykloje, – pasakoja projekto koordinatore. – Padedant Ukmergės technologijų ir verslo mokyklų statybos darbų pedagogams buvo nustatyti Veprių autobusų stotelės paviljono sienų defektai, parinktos būtinos medžiagos ir apskaičiuoti jų kiekiai. Paašikėjo, kad norint perkelti ant stotelės sienų sumanytą piešinį, reikia paruošti sienų gruntą. Mums padėjo Vepriuose gyvenantis specialistas Julius Aukštuolis, savanorišku darbu paremdamas mūsų projektą. O piešinius, kurie šiandien puošia autobusų stotelės paviljono sienas, kūrė vietinė dailininkė Rasa Jeskelevičienė. Viename piešinyje vaizduojama Veprių seniūnijos

teritorija. Piešinyje lyg antram gyvenimui prisikėlė senieji mūsų kaimai, nes norėjome išsaugoti išnykusius gyvenviečių, kaimų, upelių pavadinimus, kad į Veprius atvykę svečiai iškart pamatytų, kur atvažiuo – pasakoja projekto vadovė. – Kitoje sienoje pavaizduotos buvusios, esamos ir galbūt dar būsimos transporto priemonės.

„Bendruomenių vaikai ir jaunimas, įgyvendindamas šį projektą, susibičiuliavo, įgijo naujų įspūdžių, kūrybinių sumanymų, bendruomeniškumo bei visuomenei naudingo darbo patirties. Stovykloje, kaip ir kiekvienoje bendruomenėje, veikė šokių, sveikatingumo, muzikavimo ir spaudos klubai, dailės laboratorijos ir praktikos, diskusijos ir susitikimai. Ši stovykla – didžiulė dovana kiekvienam vaikui. O vepriškiams apie ją primena gražiais piešiniais išpuoštas autobusų stoties paviljonas“, – projekto vadovei pritaria bendruomenės pirmininkė.

Jaunimas Veprių atnaujinimą nusprendė pradėti nuo autobusų stotelės

Summary

The Vepriai rural community in the Ukmergė district, while implementing the project “The Place of Meeting – a Bus Stop”, which was allocated the support of LTL 11,602, refurbished the Vepriai Bus Station. For that purpose the youth creation camp was organized, and the young people of Vepriai who gathered here painted the walls of the station and decorated it with drawings. The camp organized dance and health, music and press clubs, art laboratories and practical pursuits, discussions and meetings.

VISI MES – GAMTOS VAIKAI

Edmundas Dabrickas,
Medžiotojų klubo narys

Projekto vykdytojas: Ukmergės rajono
Žemaitkiemio medžiotojų klubas

Projekto vadovė: Vaidas Bakanauskas

Paramos suma: 19 642 Lt

Kontaktai: tel.: 8 – 340 – 64992

Netoli Žemaitkiemio laukuose stovėjo apleistas plytinis pastatėlis. Anksčiau čia glaudėsi vandens valymo įrengimai, tačiau ilgainiui iš jo liko tik griuvėsiai. Žemaitkiemio medžiotojų klubas paprašė Ukmergės rajono savivaldybės jiems perduoti šį statinį. „Pagalvojome, kad čia būtų galima įrengti šaunų medžiotojų namelį, – rodydamas jau atgimusį pastatą pasakoja medžiotojų klubo narys, aktyviai dalyvavęs įgyvendinant projektą, Edmundas Dabrickas. – Kadangi žinojome, jog per Ukmergės VVG galima gauti lėšų panašioms sumanymams įgyvendinti. Prieš imdamiesi rengti paraišką, pasikalbėjome su Žemaitkiemio bendruomene, išanalizavome esamą situaciją, aptarėme aktualiausias problemas. O jos panašios kaip ir kituose kaimuose bei nedideliuose miesteliuose: nepakankamas vaikų ir jaunimo užimtumas, per mažos laisvalaikio galimybės, gyventojų pasyvumas ir socialinė atskirtis, girtavimas, brakonieravimas, aplinkos teršimas, nenoras bendradarbiauti tarpusavyje. Ir dar viena problema – miestelyje

nebuvo bendro naudojimo patalpų. Kadangi medžiotojų klubo veikla neužsibaigia vien gyvūnų šaudymu, bet mums rūpi ir bendravimas su gamta, racionalus išteklių naudojimas, mes norime prisidėti skatinant visuomenę globoti gamtą ir ją pažinti, puoselėjant sveikos gyvensenos ir aplinkos tvarkymo tradicijas, keliant visos bendruomenės dvasinį – kultūrinį lygį, ekologinę kultūrą. Norint kokybiškai ir novatoriškai vykdyti savo veiklą ir įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, reikalingas „virš galvos stogas“. Taigi, kartu su bendruomene, kurios dalis narių yra ir mūsų klubo nariai, nusprendėme suremontuoti klubui perduotas patalpas ir jas pritaikyti bendruomenės poreikiams.“

Įsikalbėjus apie projekto parengimą, klubo atstovas šypteli ir paaiškina: „Esame dėkingi VVG moterims. Jei ne jos, su dokumentacija tiek rengiant paraišką, tiek ir ataskaitą, būtume turėję problemų.“

Projekto „Visi mes – gamtos vaikai“ uždaviniai – suremontuoti patalpas, suorganizuoti tris aplinkos tvarkymo ir apželdinimo talkas, surengti tris susitikimus – diskusijas su moksleiviais, jaunimu ir kaimo bendruomenės nariais gamtosauginėmis ir ekologinėmis temomis, suorganizuoti Žemaitkiemio seniūnijoje sporto varžybas, surengti medžioklės trofėjų parodą.

Bendra projekto vertė – beveik 23,5 tūkst. litų, o prašomos paramos suma – daugiau kaip 19,6 tūkst. litų.

„Už gautą paramą mes pirkome pastato remontui reikalingas medžiagas, o visus darbus dirbome patys. Juk vien aktyvių medžiotojų klubo narių turime apie 20, o sąrašė – beveik 40. Ir baldus patys pasidarėme“, – sako E. Dabrickas.

Įgyvendinant projektą buvo perdengtas pastato stogas, suremontuotos ir dailylentėmis iškaltos vidaus ir išorės sienos, įrengta pavėsinė, sutvarkyta, aptverta ir apželdinta 0,35 ha teritorija.

„Kadangi pastatas stovi atokiau nuo miestelio, jis puikiausiai tinka ne tik bendruomenės ir klubo renginiams, bet ir šeimos ar

kolektyvų šventėms. Manau, čia bus galima švęsti ir gimtadienius, ir vestuves, – svarsto Edmundas ir priduria. – Planuojame sutvarkyti antrą aukštą, kur būtų galima įrengti miegamuosius. Gal ateityje pavyks pasistatyti ir viešbutuką, kuris labai reikalingas vystant komercinę profesionalią medžioklę. Kadangi vietos pakankamai daug, planuojame įkurti ir parką su žaidimo aikštelėmis, kad Žemaitkiemio vaikai ir jaunimas turėtų kur laisvalaikį praleisti.“

Medžiotojų suremontuotas namelis tarnauja ir bendruomenės poreikiams

Summary

The Žemaitkiemis hunters' club of the Ukmergė district implemented the project "All of Us are Children of Nature". Having gained the support of LTL 19,642, they bought building materials and repaired the neglected building, which was transferred to the club. As a result of the implementation of the project, a new roof was made in the building, internal and external walls were repaired and covered with fine boards, the arbour was built, and a territory of 35 ha was put to order, fenced and planted.

Projekto pavadinimas:

LYDUOKIŲ KAIMO BENDRUOMENĖS BŪSTINĖS ĮRENGIMAS

Auksė Pusvaškienė

Projekto vykdytojas: Ukmergės rajono
Lyduokių kaimo bendruomenė

Projekto vadovė: Auksė Pusvaškienė

Paramos suma: 20 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 686 – 92177

El. paštas: lyduokiai@ukmerge.lt

2003 m. susibūrusi Lyduokių kaimo bendruomenė iki bandomosios strategijos įgyvendinimo Ukmergės rajone buvo sukaupusi nemažą projektinės ir organizacinės veiklos patirtį. Ji organizavo įvairius renginius, tvarkė miestelio aplinką, tačiau savų patalpų neturėjo. Tai labai ribojo veiklos galimybes. „Bendruomenės namai buvo labai reikalingi. Be jų nė menkiausio susibūrimo negali organizuoti. Žmonės nori ir padainuoti, ir parodą surengti, tačiau ilgą laiką to padaryti nebuvo kur, – sako bendruomenės narys, Lyduokių seniūnas, rūpinęsis pastato remontu ir aplinkos tvarkymu, Vytautas Toliūnas. – Lyduokių centre jau kuris laikas buvo nenaudojamos vaikų darželio patalpos. Pagal terminuotą panaudos sutartį, Lyduokių seniūnija jas išnuomojo kaimo bendruomenei.“

Pasak bendruomenės pirmininkės Auksės Pusvaškienės, darželio patalpos buvo apleistos, tad sumanymas jose įsteigti bendruomenės namus buvo pastato prikėlimas antram gyvenimui.

Atlikus gyventojų apklausą, 85 proc. apklaustųjų tvirtino, kad buvusiam vaikų darželyje jie norėtų matyti bendruomenės namus. Dauguma žadėjo dalyvauti talkose ir darbu prisidėti prie projekto įgyvendinimo.

Padedami Ukmergės rajono VVG, Lyduokių kaimo bendruomenė, vadovaujama Auksės Pusvaškienės, parengė projektą, kurį įgyvendindama suremontavo 21,74 kv.m. kambarį. Dabar čia vyksta bendruomenės susirinkimai, organizuojami pokalbiai su socialiai pažeidžiamais ir labiausiai bendravimo stokojančiais nariais, kaimo jaunimu. Įkūrus bendruomenės centrą, Lyduokiuose vėl vyksta šventės ir kiti renginiai, nes kviešti žmones į avarinį kultūros namų pastatą – būtų jau nesaugu.

Už paramą įrengta bendruomenės būstinė

Projektui įgyvendinti Ukmergės rajono VVG skyrė 20 tūkst. litų. Dar 2 222 litus – rajono savivaldybės administracija. Bendruomenės būstinės remonto ir įrengimo darbus atliko konkursą laimėjusi UAB „Baltukmės statyba“, vadovaujama Alvydo Pelakausko, jai talkino ir vietos gyventojai: valė patalpas, tvarkė aplinką. Ukmergės rajono savivaldybė, bendruomenės centro baldams įsigyti skyrė 17,5 tūkst.

litų. Bendruomenės namų įkūrimas Lyduokiuose – tai tik didelių darbų pradžia. Iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos gavus 131 tūkst. litų paramą, bendruomenės patalpose įsteigtas „Šeimos paramos centras“. Pagal kaimo bendruomenės parengtą projektą vaikų ir jaunimo užimtumo patalpų remontui, gauta parama ir iš Žemės ūkio ministerijos – 24 929,56 Lt. Už šias lėšas planuojama įrengti patogias, modernias buitines patalpas jaunoms šeimoms, moterims, jaunimui. Ateityje ketinama pasirūpinti ir nauja buitine technika – skalbimo mašinomis, virtuvės įranga, higienos patalpomis. Vyresniosios kartos seniūnijos gyventojai pageidauja, kad kaime atsirastų ir senelių namai.

Tokiems darbams projektai yra pagrindinis finansavimo šaltinis, nes šalies rajonų savivaldybės tokių lėšų kaimo bendruomenių poreikiams skirti negali.

Summary

The Lyduokiai rural community in the Ukmergė district equipped the community headquarters for the support received. For the implementation of the project the support of LTL 20,000 was granted and it was used for repairing the room of 21.74 sq m. The setting up of the community centre in Lyduokiai is just the start of big works. After receiving the support of LTL 140,000 from the Ministry of Social Security and Labour, the premises for the future “Family Support Centre” are being repaired.

Projekto pavadinimas:

KAIMO VERSLININKAI – ŪKININKAI – ŠEŠUOLIŲ SENIŪNIJOJE SIEKIA GYVENTI GERIAU

Stasys Salickas

Projekto vykdytojas: Ūkininkas

Stasys Salickas

Projekto vadovas: Stasys Salickas

Paramos suma: 40 000 Lt

Kontaktai: mob.tel.: 8 – 670 – 53887

Stasys Salickas ūkininkauja nuo 2002 metų. Jo ūkis – Dvarnių kaimo pakraštyje. Kadangi ūkininkas vysto gyvulininkystę, tai sukelia papildomų rūpesčių. Nori tvartą praplėsti ar vietoj seno naują pasistatyti, derink su kaimynais. Ūkininkas Stasys Salickas turi per 60 ha žemės, laiko 17 melžiamų karvių ir beveik 20 prieauglių. „Ūkiui trūko kai kurios technikos. Ir ne tik man, bet ir kitiems ūkininkams. Nusipirkti trūksta pinigų, o jos neturint nukenčia darbų sparta, padidėja išlaidos. Pažįstami pasiūlė rengti projektą ir jį pateikti Ukmergės rajono VVG. Apie jų įgyvendinamą bandomąją strategiją žinojau iš jų rengiamų susitikimų, vietos spaudos. Iš pradžių ketinau pirkti naudotą techniką, bet, pasirodo, parama skiriama perkant tik naują ir ES reikalavimus atitinkančią techniką. Be vietos veiklos grupės pagalbos, paraiškos nebūčiau parengęs. Per daug sudėtinga. Manau, kad ir papildomų dokumentų tiek nereikėtų, kiek pagal paramos teikimo taisykles buvo reikalaujama, – mano ūkininkas. – Bendra projekto vertė pasiekė 120 tūkst.

litų. VVG skirta parama – 40 tūkst. litų. Nuosavų lėšų neturėjau. Skolinausi iš banko. Kadangi įgyvendinau LEADER+ priemonės finansuojamą projektą, bankas lengviau ir palankesnėmis sąlygomis suteikė man paskolą. Prieš tai atlikęs galimų tiekėjų paiešką ir apklausą, kaip to reikalauja paramos teikimo taisyklės, nusipirkau traktorių, vyniotuvą. Kiek tokios apklausos reikalingos, nežinau, nes kiekvienas, ypač ūkininkas ar verslininkas, į projekto vykdymą įdeda nemažai nuosavų lėšų, todėl jis yra suinteresuotas už mažesnę kainą geresnę techniką nusipirkti, o laiko tokioms procedūroms sugaišti labai daug.“

Traktorius pirktas, pasinaudojus VVG parama

Įsigyti naujos technikos pasinaudojant Ukmergės rajono VVG parama S.Salicko iniciatyvą palaikė dar du ūkininkai. Vienas, būdamas vyresnio amžiaus, jau nebegali tinkamai įdirbti savo žemės. Kitas – tik pradėjęs ūkininkauti ir neturi nei technikos, nei lėšų jai įsigyti. Tad įgyvendinant projektą įsigyta technika dirba visų trijų ūkininkų ūkiuose. „Neatsisakau padėti visiems, kas paprašo, – sako S.Salickas ir pastebi, kad tokie projektai ne tik stiprina kaimo žmonių verslumo jėgūdžius, bet ir skatina bendradarbiavimą.

Summary

The farmer Stasys Salickas, implementing the project “Rural Entrepreneurs – the Farmers in the Šešiuliai Eldership Strive to Live Better;” bought agricultural machinery: a tractor and a twister. The total value of the project reached LTL 120,000. The support from the LAG amounted to LTL 40,000. “Since I borrowed part of the funds from the bank, the support made it easier for me to receive a loan,” says the farmer.

Another two farmers supported the initiative of S. Salickas to use the Ukmergė district LAG support for acquisition of new machinery. One of them, being of senior age, is not able to properly cultivate the land; the other has just started farming and does not have either machinery or funds to acquire it. While implementing the project, the acquired machinery operated on the farms of all three farmers.

Tekstų autorė
Genovaitė Paulikaitė

Nuotraukos
Šarūno Rubino, Sigitos Stonio
ir iš vietos veiklos grupių bei kaimo
bendruomenių archyvų

Leidinį rengė:

Programos „Leader“ ir žemdirbių
mokymo metodikos centras
Gedimino pr. 19, LT-01103 Vilnius
El. paštas linag@zum.lt
Interneto svetainė www.zum.lt/mmc
Tel. (8 ~ 5) 239 1350
Faks. (8 ~ 5) 212 0054

Leidinį išleido:

VIZUALINIŲ KOMUNIKACIJŲ STUDIJA
Sausio 13-osios g. 4D, LT-04343 Vilnius
El.paštas biuras@vksreklama.lt
Tel. (8 ~ 5) 246 0915
Faks (8 ~ 5) 276 3496

2008

